

Onderwerp Voorjaarsbrief 2017

Steller L.J. Huis in 't Veld

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 83 02	Bijlagen 3	Ons kenmerk 6394310
Datum 14-06-2017	Uw brief van	Uw kenmerk -

Geachte heer, mevrouw

Hierbij ontvangt u de Voorjaarsbrief 2017, de opmaat naar de begroting 2018. De collegeperiode duurt nog anderhalf jaar. Onze thema's en accenten voor deze resterende periode hebben we in de voorjaarsbrief 2016 vastgelegd. Zij blijven de rode draad van ons programma voor het komende begrotingsjaar.

Tussenstand

Een groot aantal doelen uit ons Coalitie-akkoord hebben we behaald of we zijn op de goede weg. Veel projecten zijn in ontwikkeling of in aanbouw. Het gaat goed met de economische ontwikkeling van de stad. Niettemin is deze voorjaarsbrief en de begroting 2018 omgeven met veel vraagtekens. We worden geconfronteerd met tegenvallers, veelal buiten onze invloedssfeer. De aangereikte financiële kaders van het rijk gaan de veerkracht van de stad te boven. De BUIG en de bijzondere bijstand zijn in dit verband grote knelpunten. Daarnaast dienen zich ook op andere terreinen tekorten aan en is een aantal knelpunten nog niet op geld gezet.

In de meicirculaire van het Rijk is tegelijkertijd een verhoging van de algemene uitkering aangekondigd. Die zorgt er voor dat ons meerjarenbeeld substantieel is verbeterd ten opzichte van het beeld bij de begroting 2017. Vanwege de financiële vraagtekens en de onbekendheid met de keuzes van een nieuw kabinet (al dan niet vertaald in de septembercirculaire) willen we in dit stadium behoedzaam opereren. In eerste instantie kijken we daartoe naar de oplossingsmogelijkheden voor de benoemde knelpunten.

Daarmee geeft deze Voorjaarsbrief een tussenstand. Medio september kijken we opnieuw naar onze knelpunten en de gezamenlijke extra ambities, afgezet tegen het financiële beeld. Zoals u van ons gewend bent, hechten wij daarbij sterk aan de afwegingen en keuzerichtingen van uw raad tijdens het voorjaarsdebat. Ook zal de richting en inzet van een nieuw kabinet daarbij van invloed zijn.

Continuïteit van beleid, vanuit een gedeelde strategie

In ons handelen blijven we uitgaan van ons Coalitie-Akkoord. Uitgangspunt is de inclusieve stad: een stad waar iedereen meedoet, zoveel mogelijk werk heeft en in aantrekkelijke wijken woont. We werken daarbij langs drie pijlers, met bijdragen vanuit alle domeinen, in goede onderlinge afstemming tot stand gekomen.

Ten eerste proberen we juiste randvoorwaarden te creëren voor economische ontwikkeling en werkgelegenheid, met bijzondere aandacht voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Stedelijke investeringen in het fysieke en sociale domein dragen hieraan bij: van extra mogelijkheden voor talentontwikkeling tot aanbod van passende woonmilieus voor alle segmenten.

Tegelijkertijd pogen we de verschillende groepen, jong en oud en met diverse achtergronden, met elkaar te verbinden en samenleven en samenredzaamheid te versterken. Van onze investeringen in publieke voorzieningen en de openbare ruimte, bijvoorbeeld in de binnenstad, kunnen alle burgers profiteren. Daarnaast richten we ons op specifieke doelgroepen, bijvoorbeeld in ons huisvestings- en ons gezondheidsbeleid. In onze wijken zorgen we voor maatwerk en samenhang: we werken opgavegericht en bieden initiatief alle ruimte. Dat doen we binnen het gebiedsgerichte werken met Wij-teams en gebiedsteams onder aansturing van wijkwethouders.

We blijven investeren in preventie. Uiteindelijk komt deze inzet op preventie de toekomstige begrotingen ten goede.

Een derde hoofdlijn betreft de toenemende invloed en betrokkenheid van onze burgers. Met meer zeggenschap en eigen regie beantwoorden we niet alleen aan de wensen vanuit de samenleving. Het geeft tevens een grotere kans op het slagen van beleid. Daartoe lopen op dit moment meerdere experimenten die moeten zorgen voor een andere omgang, die leidt tot een betere verhouding tussen bestuur, gemeentelijke organisatie en burgers, maatschappelijke instellingen en partijen. We noemen hier: de Coöperatieve Wijkraad Oosterparkwijk, de wijkbedrijven, de sessies van de “driehoek in de wijk” (met deelname van burgemeester, openbaar ministerie en politie), het co-financieringsfonds voor de sport en initiatieven voor gezamenlijke aanpak

van groen in Lewenborg en het Coenderspark in stadsdeel Zuid. Herkenbaarheid van beleid en een betere toegankelijkheid van bestuur en organisatie zijn daarvan het resultaat.

Voortbouwend op dit fundament komen we in het najaar met een aangescherpt verhaal van de stad. Met dit verhaal willen we ons sterker positioneren en profileren, zeker ook richting Den Haag en Brussel. In dit verhaal van de stad, waarin we een directe relatie leggen met The Next City, werken we een aantal kansrijke thema's voor onze toekomst nader uit: energietransitie en klimaatadaptatie, onderwijsinnovatie en een verdere versterking van ons leefklimaat.

1. Stand van Stad 2017

Waar staan we medio juni? Met behulp van onze actuele stadsmonitor lichten we hieronder enkele hoofdlijnen en trends nader toe. U kunt de basismonitor vanaf 14 juni raadplegen op: <https://os.groningen.nl/basismonitor/>.

De economie en woningbouw komen weer op gang; talrijke hoge bouwkransen tekenen zich af tegen de lucht. De leefbaarheid in de wijken is relatief goed, de staat van onderhoud van de openbare ruimte is volgens onze BORG-systematiek naar behoren. Met de doorontwikkeling van de WIJ-teams en het gebiedsgerichte werken bieden we de burger steeds betere mogelijkheden om zelf vorm te geven aan de eigen leefsituatie en invloed uit te oefenen op de inrichting van de directe woon-en leefomgeving.

De omvang van onze groeiende stad in een krimpende regio wordt in sterke mate bepaald door het aantal studenten in het hoger onderwijs. We zien in 2016 weer een toename van het aantal studenten. De universiteit groeit door een grotere toestroom van buitenlandse studenten, de Hanzehogeschool groeit door toename van het aantal binnenlandse studenten.

De toenemende vergrijzing en het langer zelfstandig wonen betekenen een extra vraag naar zorg en verandering van woonbehoeften. We moeten hier samen met burgers en partijen op in spelen. Het aantal 75-plussers, vaak de kritische grens rond zorgbehoefte, groeit de komende 15 jaar grofweg van 10.000 naar 17.500 inwoners. Stadgers zetten zich gelukkig in toenemende mate in voor hun buurt en verlenen vaker mantelzorg.

De woningbouwproductie is stevig op gang gekomen, in 2016 werden 1.096 woningen en appartementen gebouwd (cijfers zijn exclusief The Student Hotel). De productie loopt echter fors achter op de vraag en er blijven urgenten komen. Het toenemend aantal alleenwonenden en het langer zelfstandig wonen door ouderen zet de woningmarkt nog verder onder druk.

De werkgelegenheid neemt toe: per 1 april 2016 kenden we 134.240 banen, een toename van 1,5% sinds april 2015 tegenover de landelijke toename van 1,1%. Vooral jongeren profiteren. De werkloosheid is onder hen spectaculair gedaald. Na de eerdere krimp is dit het tweede achtereenvolgende jaar van groei van de werkgelegenheid. De grootste groeiers zijn de sectoren sport/recreatie en arbeidsbemiddeling/uitzendbureaus. Kleinere toenames zien we bij advisering/onderzoek en ICT, die vorig jaar een sterke groei kende. De bezoekers van de binnenstad zijn goed te spreken over de sfeer, de gastvrijheid en de winkels. Het vertrek van een aantal grote winkels en warenhuizen is inmiddels gecompenseerd met nieuwe winkels.

Armoede blijft een probleem voor veel stadjes en hun kinderen. Nog steeds groeit één op de vijf kinderen op in een gezin met een minimuminkomen, zo'n 5.500 kinderen. Met name in de Korrewegwijk, De Hoogte, Selwerd, Paddepoel en Tuinwijk is het aandeel hoog. Zo'n 70 procent van de kinderen in minimahuishoudens groeit op in eenoudergezinnen. Een lage opleiding vormt in onze gemeente een groter risico op werkloosheid dan elders. Van het kleine percentage banen voor lager opgeleiden wordt meer dan de helft ingevuld door iemand met een hogere opleiding.

De stad wordt veiliger en mensen beleven dat ook. Met name in de Binnenstad, Indische Buurt en Oosterparkwijk is de situatie verbeterd. Het aantal delicten per inwoner daalt. Het aantal woninginbraken is de laatste jaren afgenomen, evenals het aantal geweldsdelicten rond drugshandel.

In landelijk perspectief staan onze wijken er goed voor, maar door met name de economische crisis en rijksregels voor investeringen van corporaties zien we een minder gunstige ontwikkeling. Daartoe hebben we recentelijk rond de wijkaanpak een viertal prioriteitswijken benoemd: Selwerd, Indische buurt/ De Hoogte, Beijum en De Wijert-Noord.

De stad Groningen wil in 2035 energieneutraal zijn. Dat betekent dat alle door ons gebruikte energie duurzaam wordt opgewekt. We zien momenteel dat het energiegebruik afneemt en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen toeneemt. Ook zien we een verbreding van de "duurzame coalitie"

met een gestadige groei van het aantal partners en deelnemende particulieren. Treffend is dat we telkens weer een echte fietsstad blijken. De drie grootste knelpunten in ons fietsnetwerk pakken we binnenkort aan.

2. Knelpunten, stedelijke opgaven en accenten

De komende maanden onderzoeken we de financiële knelpunten en de mogelijke oplossingen daarvoor. Daarbij betrekken we de resultaten van de septembercirculaire van het Rijk en de richtingen van een nieuw kabinet. We benoemen vervolgens mogelijke extra prioriteiten en geven aan waar het minder kan. Waar bezuinigt het Rijk, op welke onderdelen gloort er perspectief vanuit Den Haag? Onze lobby voor nieuw economisch perspectief / energietransitie tegen de achtergrond van de aardbevingsproblematiek lijkt daartoe bijvoorbeeld kansrijk.

We moeten een balans vinden tussen onontkoombare knelpunten, de grote fysieke opgaven/kansen en de accenten die we halverwege onze collegeperiode gezet hebben. Tegenover deze accenten stelden we extra middelen. Andere ambities moeten we voor het leeuwendeel met eerder beschikbaar gestelde middelen financieren, waaronder de intensiveringsbudgetten, en/of binnen de bestaande formatie oplossen. Of we moeten er simpelweg van afzien, al dan niet voorlopig. De grootste knelpunten, fysieke opgaven en eerder gezette accenten lichten we hieronder nader toe.

Onontkoombare knelpunten

In paragraaf 5 zijn de onontkoombare knelpunten nader beschreven. We beperken ons hier tot het grootste knelpunt, de BUIG. Voor veel gemeenten, waaronder Groningen, pakt het verdeelmodel voor de bijstandsbudgetten (BUIG) negatief uit. Omdat cliënten minder kunnen bijverdienen, staan deze gemeenten grotendeels zelf aan de lat voor aanvullingen op het bijstandsbudget. Voor 2017 is dit reeds het geval. Zonder aanpassing wordt deze – in onze ogen onrechtvaardige – verdeling doorgetrokken naar de komende jaren.

Een nadere toelichting vindt u in de financiële paragraaf. In de informerende brief van 7 juni 2017 (nr. 6398152) hebben wij de achtergronden van het tekort eveneens nader toegelicht. Ondanks de hiaten in het verdeelmodel kijken we uiteraard ook zelf naar de mogelijkheden om de kosten te beperken.

Grote stedelijke opgaven

Alle prognoses geven aan dat de stad fors blijft groeien terwijl de regio krimpt. Steeds meer mensen zijn daardoor aangewezen op de stad Groningen. Deels hebben we hierop al geanticipeerd, met de investeringen in de ringwegen en het Stationsgebied. Onze nieuwe omgevingsvisie “The Next City” zal op deze groei en opgaven inspelen.

We schatten in dat we tot 2030 circa 20.000 woningen nodig hebben: voor de bevolkingsgroei, voor de sterke groei van het aantal eenpersoonshuishoudens waaronder (internationale) studenten en voor langer thuiswonenden. Een steeds grotere groep in de regio wordt afhankelijk van de groei van de werkgelegenheid in de stad en de aanwezige voorzieningen, bijvoorbeeld op het vlak van onderwijs, zorg en welzijn. De stad is de motor voor de brede regio. Deze rol zal op veel vlakken steeds pregnanter worden.

Om de stedelijke opgaven te kunnen realiseren, is een stevig investeringsbudget –een investeringsfonds– nodig, ook om externe investeringen aan te jagen. We hebben het dan bijvoorbeeld over de grootschalige binnenstedelijke woningbouw-opgave en de daarvoor gewenste transformaties en kwaliteitsingrepen in de openbare ruimte, de noodzakelijke energietransitie en klimaatadaptatie, een aanvullend programma voor een concurrerende binnenstad, nieuwe impulsen voor de bestaande wijken en bereikbaarheidsmaatregelen. Deze projecten, innovaties en maatregelen gelden als randvoorwaarden voor (economische) groei. Maar ze zijn ook nodig om diezelfde groei in goede banen te leiden en op zorgvuldige wijze in te passen in lijn met de nieuwe Omgevingswet.

Benoemde accenten halverwege de collegeperiode

In de voorjaarsbrief voor de begroting 2017 hebben we reeds onze accenten en speerpunten voor het restant van deze collegeperiode 2014-2018 benoemd. Deze blijven zoals gezegd de rode draad in ons programma voor het komende begrotingsjaar. Daarvoor hebben we ook substantiële middelen beschikbaar gesteld die voor een belangrijk deel nog kunnen worden geïnvesteerd. Het gaat om de volgende accenten en speerpunten:

- Een soepele uitvoering van (grote) projecten;
- Verdere vormgeving van The Next City;
- Groningen scherper op de kaart, ook in Den Haag en Brussel;
- Een inclusieve stad, ook met “banenmotor”;
- Doorontwikkeling van de vernieuwing binnen het sociale domein;
- Voortgang van het integraal gebieds- en opgavegericht werken;
- Innovaties in de zorg, in het onderwijs en rond de bijstand;

- Betere verbinding tussen City of Talent en onze arbeidsmarkt;
- Versnelling van de energietransitie;
- Gezond in een duurzame stad;
- Vergroting van de veiligheid;
- Programmatische voortgang van het Groninger Forum;
- Anticipatie op de gemeentelijke herindeling;

In bijlage 1 lichten we deze accenten en speerpunten nader toe. We geven telkens aan waar we op dit moment staan en wat onze voornemens zijn.

3. Overwegingen en richting

In de introductie hebben we al aangegeven dat we zoeken naar een goede balans tussen de onontkoombare knelpunten en de gewenste investeringen in de stedelijke opgaven voor de middellange termijn. Enerzijds willen we niet in de valkuil stappen van een korte termijn knelpunten-benadering en willen we graag de lange termijn-kansen en noodzakelijke investeringen honoreren. Anderzijds vinden we dat we veel opgebouwd hebben, getuige het doelbereik van de benoemde ambities in het Coalitie-Akkoord. We vinden het zonde als we op deze op overtuigende wijze gezette schreden moeten terugkeren.

We stellen daarom een keuze voor in lijn met onze gedeelde strategie: een gecombineerde inzet op onontkoombare knelpunten en een reservering voor de stedelijk ontwikkelopgaven, met name gericht op economische ontwikkeling en werkgelegenheid. De gezette accenten halverwege onze collegeperiode willen we continueren.

Hieronder richten we ons op die onderdelen waar we ons beleid verder willen aanscherpen. We baseren ons daarbij met name op de voortgangsrapportages Stichting Wij Groningen en de tussenstand Next City. In deze aanscherping streven we tevens naar meer zeggenschap van bewoners, maatschappelijke instellingen en initiatiefnemers over de breedte van ons beleid.

Naar een resultaatgerichte ondersteuning in het sociale domein.

Onze stip op de horizon is dat iedereen naar vermogen kan meedoen en deel uitmaakt van een inclusieve samenleving. Nadruk ligt op het voorkomen of verminderen van sociale problemen en het vergroten van de eigen regie. Alle interventies staan in het teken van deze ambitie.

De Stichting WIJ Groningen is één van de belangrijkste partijen die verantwoordelijk wordt voor de uitvoering van grote delen van de Wmo, de

Jeugdwet en onderdelen van de Participatiewet. Hieronder valt ook de integrale toegang en lichte vormen van ondersteuning. Binnen de opdracht aan WIJ Groningen sturen we nadrukkelijk op maatschappelijke resultaten en effecten. We willen dat onze bewoners resultaat zien van een voorziening. Gezien het recente beeld van de kostenontwikkeling komt de focus bij de doorontwikkeling van de WIJ-teams tevens explicieter op preventie en een groter kostenbewustzijn te liggen. Belangrijk aandachtspunt blijft uiteraard de vraag wat ieders eigen netwerk en omgeving aan kunnen.

Extra focus op leefkwaliteit en gezondheid

Om de verwachte groei op te vangen en in te spelen op de toenemende afhankelijkheid van een brede regio moeten we (meer) ruimte maken in de bestaande stad. In de nieuwe omgevingsvisie maken we keuzes hoe we dit vanuit het perspectief van de ongedeelde stad van de toekomst vormgeven. Eén van de belangrijkste opbrengsten van het planproces The Next City – in gang gezet om te komen tot een nieuwe omgevingsvisie - is dat we de al goede leefkwaliteit in de stad en in de wijk verder moeten versterken. Leefkwaliteit draagt bij aan het economisch succes en is dé onderscheidende kwaliteit van de stad.

Groen, openbare ruimte, cultuurhistorie, water, verstilte plekken en ruimte om te spelen geven kleur aan de stad en aan de beleving van bewoners en bezoekers. Met extra leefkwaliteit in de wijken dragen we bovendien bij aan het welbevinden, sociale ontmoeting en de gezondheid van bewoners. Dit is hard nodig om te zorgen dat iedereen meeprofiteert en om de achteruitgang van wijken tegen te gaan. Ook kan meer ruimte voor groen en water ervoor zorgen dat we beter in staat zijn om de gevolgen van klimaatverandering (zoals zware buien of extreme hitte) het hoofd te bieden.

In onze visie op Healthy Ageing hebben we uitgangspunten geformuleerd voor een leefbare en gezonde inrichting van onze stad en samenleving. We willen dit verbinden aan de stedelijke ontwikkeling. We kunnen leren van Blue Zones: plaatsen waar mensen langer, gezonder en gelukkiger leven. We willen in Selwerd zo'n Blue Zone realiseren. De prijsvraag "Who Cares?" in de Oosterparkwijk draait om de vraag hoe bewoners zo lang mogelijk en met goede zorg zelfstandig kunnen blijven wonen.

Natuurlijk zijn we al druk doende met het verbeteren van de leefkwaliteit. We maken in de binnenstad 25 procent extra openbare ruimte voor fietsers en voetgangers, pakken het fietsparkeren aan en voegen extra groen toe. We grijpen de herinrichting van de Diepenring aan om het water beter beleefbaar

te maken. De Aanpak Ring Zuid kenmerkt zich door de grote aandacht voor het leefklimaat en een zorgvuldige stedelijke inpassing. Zo realiseren we een groot nieuw park op de deksels van de Ring Zuid. In het Stationsgebied verbeteren we aan weerszijden de verbinding met de stad, maken het voorplein aantrekkelijker en creëren een nieuw zuidplein.

Meer zeggenschap, invloed en betrokkenheid van bewoners

WIJ Groningen is er voor en met inwoners. Het is essentieel dat de inwoners van de stad zich verbonden en medeverantwoordelijk voelen met WIJ en haar activiteiten. Alleen dan heeft de inzet op preventie en samenredzaamheid echt kans van slagen. De Stichting WIJ Groningen krijgt de opdracht om samen met inwoners en partijen vormen van zeggenschap en participatie te ontwikkelen en goede preventieve en collectieve voorzieningen te realiseren. Bij de Stichting WIJ Groningen krijgt de formele zeggenschap vorm door het inrichten van een WIJ-raad met de bevoegdheden van een cliëntenraad.

Daarnaast praten en beslissen wijkbewoners steeds meer mee over gezamenlijke activiteiten, de aanwezigheid van voorzieningen en de inzet van wijkbudgetten. Dit permanente gesprek en de vormen van zeggenschap kunnen per wijk/gebied verschillen omdat het moet passen bij het karakter en de opgaven van de wijk en haar bewoners. In West wordt geëxperimenteerd met zeggenschap over budget. In het Floreshuis nemen jongeren deel aan de selectiecommissie voor jeugdcoaches. In Beijum worden collectieve activiteiten georganiseerd op basis van signalen van individuele inwoners.

Via wijkwethouders, gebieds- en WIJ-teams worden bewoners geraadpleegd en signalen opgepakt. Samen vinden we uit wat een goede manier van samenwerken is en wat er in de wijk moet gebeuren.

4. Organisatie-ontwikkeling

Bij de organisatie ontwikkeling ligt het accent de komende periode bij de verdere ontwikkeling van het gebiedsgericht werken en de externe gerichtheid van de organisatie.

Voor het integraal gebiedsgericht werken geldt dat de organisatie als geheel meer gericht moet zijn op de wijk en de inwoners, vooral ook gezien de vele initiatieven die vanuit de stad komen. We moeten zorgen voor een betere afstemming tussen de verschillende onderdelen in de organisatie en een grotere gerichtheid op de opgaven in de wijken.

Ook de verbinding met andere partijen is een belangrijk punt in ons Coalitie-Akkoord. We moeten meer samenwerken met derden, marktpartijen, maatschappelijke instellingen en andere overheden. Daartoe is het noodzakelijk dat we meer naar buiten treden. Hiermee versterken we onze positie in het land.

Deze prioriteiten willen we de komende periode faciliteren. Daarnaast blijven we inzetten op:

- Het wegnemen van onnodige regels en beperken van administratieve lasten;
- De implementatie van de Omgevingswet, waarmee we een vereenvoudiging en versnelling van de vergunningverlening realiseren;
- Heldere informatievoorziening, waarin duidelijk is wat gevraagd wordt en wat er van de gemeente kan worden verwacht;
- Digitalisering en zaakgericht werken, moderne media en middelen moeten beter worden benut voor een sneller en beter verkeer tussen overheid en burger.

5. Financieel perspectief

In deze paragraaf beschrijven we het financieel perspectief. We beginnen met het meerjarenbeeld. Vervolgens gaan we in op de knelpunten die we op dit moment zien voor de begroting 2018. We merken daarbij op dat ons beeld nog niet stabiel is. We presenteren in deze voorjaarsbrief een tussenstand van het financiële perspectief, die we de komende periode verder uitwerken.

Het meerjarenbeeld gecombineerd met de knelpunten laat zien dat we nog een grote opgave hebben om tot een sluitende begroting 2018 te komen. We zullen hiervoor bij de begroting aanvullende maatregelen moeten treffen. We noemen een aantal mogelijkheden in deze voorjaarsbrief. De komende periode werken we deze oplossingsrichtingen verder uit.

Op basis van het actuele financiële perspectief en de omvang van de knelpunten in de komende jaren hebben we ervoor gekozen nu geen nieuwe ambities aan u voor te leggen.

Meerjarenbeeld

Het meerjarenbeeld is verbeterd ten opzichte van het beeld bij de begroting 2017.

	2018	2019	2020	2021
Meerjarenbeeld begroting 2017	0	0	0	6.759
Actueel meerjarenbeeld 2018-2021	6.043	6.060	7.318	11.723

Het meerjarenbeeld in de begroting 2017 sloot de eerste jaren op nul en had in 2021 een plus van bijna € 7 miljoen. Het actuele meerjarenbeeld sluit in 2018 en 2019 op ruim € 6 miljoen positief en groeit in 2020 naar € 7,3 miljoen. Vanaf 2021 is sprake van een plus van € 11,7 miljoen. We lichten de grootste wijzigingen hieronder toe. Een volledige toelichting van de mutaties is opgenomen in de toelichting bij het raadsvoorstel over het financieel meerjarenbeeld.

Meicirculaire gemeentefonds

De verbetering van het meerjarenbeeld wordt voor een groot deel verklaard door de effecten van de meicirculaire van het gemeentefonds. Uit de meicirculaire blijkt dat de algemene uitkering in de komende jaren hoger is, dan de raming in de septembercirculaire die is verwerkt in de begroting 2017. Dit leidt tot een voordeel van € 6,1 miljoen in 2018, € 7,9 miljoen in 2019, 7,8 miljoen in 2020 en € 8,4 miljoen in 2021. Deze plus ontstaat vooral door het stijgen van de uitgaven van het Rijk als gevolg van een hogere inflatie. Omdat het gemeentefonds is gekoppeld aan de Rijksuitgaven leidt dit ook tot een hogere uitkering uit het gemeentefonds.

Daarnaast zijn er nog diverse wijzigingen in de Rijksbegroting die van invloed zijn op de ontwikkeling van de algemene uitkering. In het financieel meerjarenbeeld worden de effecten van de meicirculaire uitgebreid toegelicht.

Loon- en prijsontwikkelingen

Een belangrijk nadeel ten opzichte van het vorige meerjarenbeeld ontstaat door het actualiseren van loon- en prijsstijgingen. Dit leidt tot een nadeel van € 2,7 miljoen in 2018 dat oploopt tot een structureel nadeel van € 3,6 miljoen vanaf 2021. De loon- en prijsstijgingen worden deels gecompenseerd via een hogere algemene uitkering. Dit is verwerkt in de effecten van de meicirculaire.

Rente

De rente is verlaagd en dit leidt tot een structureel voordeel. Voor een deel is hiermee in het meerjarenbeeld in de begroting 2017 al rekening gehouden. Aanvullend ontstaat een voordeel van € 1,8 miljoen in 2018, dat oploopt tot bijna € 3,4 miljoen in 2021.

Overig

In 2018 is sprake van een incidenteel voordeel omdat we het verwachte dividend over onze Enexis aandelen van € 1,2 miljoen hebben verwerkt. Vanaf 2021 worden de kapitaallasten van de bovenwijkse voorzieningen in Meerstad ten laste gebracht van de ruimte in het meerjarenbeeld (raadsbesluit december 2016, 5999260). In 2021 gaat het om € 3,25 miljoen, oplopend tot € 4,5 miljoen euro in 2025.

Knelpunten

Als voorbereiding op de begroting 2018 hebben we de knelpunten in beeld gebracht die bij de begroting moeten worden opgelost. Hierbij gaat niet om nieuwe ambities, maar om zaken waar we al mee bezig zijn. In onderstaand overzicht is een totaaltelling van de knelpunten opgenomen.

	2018	2019	2020	2021
Totaal knelpunten	27.736	10.958	8.712	8.084

In bijlage 3 bij deze voorjaarsbrief staat een overzicht van alle knelpunten en lichten we deze toe. Zoals we in de inleiding van dit hoofdstuk al hebben aangegeven is ons beeld van de knelpunten op dit moment nog niet stabiel. We gebruiken de komende tijd om een scherper beeld te krijgen van de omvang van de knelpunten en de mogelijkheden om de kosten naar beneden te brengen. Op een aantal grotere knelpunten gaan we hieronder uitvoeriger in.

BUIG

In 2018 tellen de knelpunten op tot ruim € 29 miljoen. Meer dan de helft hiervan wordt veroorzaakt door een tekort bij de verstrekking van uitkeringen in 2017 en 2018.

Het verwachte tekort voor 2017 is € 8,7 miljoen. Hiervan kan € 1,3 miljoen worden opgevangen met het besteedbaar resultaat over 2016. De rest (€ 7,4 miljoen) moet in 2017 worden onttrokken aan het weerstandsvermogen. Deze onttrekking willen we weer aanvullen in 2018, anders leidt dit tot een

verslechtering van de ratio van het weerstandsvermogen. Deze lijn sluit aan bij de brief over de BUIG die we u oktober 2016 hebben gestuurd (5955654).

In 2018 verwachten we een tekort op de BUIG van € 8,1 miljoen. Voor een deel (circa € 3 miljoen) wordt dit veroorzaakt doordat de gemiddelde uitkering in Groningen hoger is dan de gemiddelde uitkering waarmee het Rijk rekent bij het bepalen van het budget. Het Rijk houdt bij het bepalen van de gemiddelde uitkering rekening met de baten die gemeenten kunnen realiseren, bijvoorbeeld met terugvorderingen, alimentatie en inkomsten uit deeltijd werk. Er zijn echter objectieve factoren aan te wijzen waarom gemeenten niet dezelfde mogelijkheden hebben om inkomsten te realiseren. Het verdeelmodel houdt geen rekening met deze objectieve factoren. Mogelijk wordt het verdeelmodel op dit punt aangepast. Dit is dus onzeker voor het budget in 2018 en verder.

Daarnaast willen we met aanvullende maatregelen het tekort proberen terug te brengen. Het gaat om maatregelen op het gebied van handhaving / screening, mensen met een parttime functie uit laten stromen naar werk, intensieve begeleiding van jongeren, het werken met vouchers voor werkgevers die mensen uit de bijstand in dienst nemen en het toepassen van de methodiek "mobility mentoring". Deze maatregelen kosten geld, maar leveren naar verwachting (structureel) meer op.

In een afzonderlijke brief van 7 juni 2017 (nr. 6398152) gaan we nader in op de oorzaken van het tekort en de maatregelen die we willen inzetten om het tekort terug te dringen. Vooralsnog gaan we voor 2018 uit van een tekort van afgerond € 8,1 miljoen. Voor de jaren daarna houden we rekening met een risico in het weerstandsvermogen. Daarnaast houden we rekening met de kosten en opbrengsten van de maatregelen om het tekort (structureel) terug te dringen (beide € 0,9 miljoen).

WMO, beschermd wonen en jeugd

Op basis van de resultaten over 2016, het geactualiseerde beeld over 2017 en informatie uit de meicirculaire over de beschikbare budgetten hebben we het financieel beeld voor het sociaal domein geactualiseerd.

We verwachten de komende jaren extra budget nodig te hebben voor de uitvoering van de taken op het gebied van WMO, beschermd wonen en jeugd. Een voorzichtige inschatting van het tekort voor 2018 en 2019 is € 3,5 miljoen per jaar. In de jaren daarna verwachten we dat het tekort wat zal afnemen.

Op een aantal onderdelen zien we een toename van de kosten. De belangrijkste oorzaak hiervan is een toename van geleverde zorg via de zorgaanbieders die een contract hebben met de gemeente (zorg in natura). In 2016 zien we hier een nadeel van ruim € 4 miljoen door zowel een toename van cliënten als hogere gemiddelde kosten per cliënt. Voor een deel is sprake van een verschuiving van cliënten met een persoonsgebonden budget (PGB) naar zorg in natura (ZIN). Bij het verstrekken van PGB's zien we een voordeel van € 0,8 miljoen.

Ook bij jeugd verwachten we een toename van de kosten voor 2018 en verder van € 2 tot 3 miljoen. De oorzaken hiervoor liggen voor een belangrijk deel in 2016 en 2017. In 2016 verwachten we een tekort voor de hele regio. Het aandeel van Groningen hierin is € 2,0 miljoen. Dit tekort loopt door in de volgende jaren. Daarnaast verwachten we in 2017 een lagere integratie-uitkering voor de regio. Aan de andere kant gaan we ervan uit dat de PGB kosten jeugd zullen dalen ten opzichte van 2016. Ook deze effecten in 2017 werken door in 2018.

Bij beschermd wonen verwachten we in 2017 een beperkte afwijking. Dit leidt niet tot een aanpassing van de meerjarenbegroting. In de meerjarenbegroting hielden we overigens al rekening met een overschot op het budget voor beschermd wonen van structureel € 2,6 miljoen.

De meicirculaire 2017 lijkt een gunstig effect te hebben op het beschikbare budget voor WMO/beschermd wonen /jeugd. De exacte hoogte van het totale effect kunnen nu echter nog niet inschatten. Dit komt doordat er nog een aantal onzekerheden is, die we nader moeten onderzoeken. Voor het onderdeel WMO kunnen we wel inschatten wat de gevolgen van de meicirculaire 2017 zijn. Dit leidt tot een structurele verhoging van het budget met € 1,5 miljoen.

In juni dit jaar ontvangen we de verantwoording van zorgaanbieders. Dit geeft ons een beter beeld van de geleverde zorg, de verschuiving van PGB naar ZIN en de afgegeven indicaties. De komende periode gebruiken we om de resultaten over 2016 en de verwachtingen voor 2017 nader te analyseren en op basis daarvan een betrouwbare inschatting voor de begroting 2018 te maken. Daarnaast brengen we effecten van de meicirculaire voor de jeugdbudgetten in beeld en kijken we naar mogelijkheden het tekort terug te brengen en de consequenties die daaruit voortvloeien.

Bijzondere Bijstand

Zonder aanpassingen in ons beleid verwachten we een structureel tekort op de bijzondere bijstand van afgerond € 2,2 miljoen. Hiervoor zijn meerdere oorzaken aan te wijzen. Het grootste deel van de kosten wordt gemaakt bij het verstrekken van vergoedingen voor bewindvoering. We denken de kosten hiervoor naar beneden te kunnen brengen door het beschermingsbewind zelf te gaan uitvoeren. We komen hier in de begroting 2018 op terug.

Subsidie- en uitvoeringstekort bij de sociale werkvoorziening

Het subsidie- en uitvoeringstekort bij de sociale werkvoorziening zijn geactualiseerd. Het uitvoeringstekort ontwikkelt zich € 200.000 gunstiger dan verwacht. Het subsidietekort neemt de komende jaren verder toe. De belangrijkste verklaring hiervoor is een lager effect van het lage inkomensvoordeel (LIV) dan in de vorige begroting was opgenomen. Daarnaast zien we dat het aantal SW-ers minder snel afneemt dan verwacht en dat er meer mensen vanuit begeleid werken instromen in het beschutte bedrijf. Ook landelijk zien we dat de uitstroom achterblijft bij de aannames van het Rijk. Gemeenten ontvangen daardoor een lager subsidiebedrag per SW-er. De loonkosten nemen minder snel af.

Aan de andere kant ontvangen we een groter budget voor de uitvoering van de Wsw (wet sociale werkvoorziening) via de integratie uitkering sociaal domein. De toename ontstaat doordat het budget is geïndexeerd en er rekening is gehouden met een groter aantal SW-ers. Daarnaast wordt bij de verdeling van de landelijke middelen voortaan gekeken naar de gemeente die de uitkering betaalt en niet meer de gemeente waar de SW-er woont. Voorheen ontving gemeenten waar de SW-er woont de middelen van het Rijk en verrekenden gemeenten en SW-bedrijven deze kosten met elkaar. De wijzigingen in de meicirculaire leiden tot een voordeel van € 550 duizend in 2018, € 450 duizend in 2019, € 300 duizend in 2020 en € 250 duizend in 2021.

Per saldo verslechtert het resultaat in 2018 op de SW met € 0,7 miljoen ten opzichte van de vorige begroting.

Plankosten bereikbaarheidsprojecten

De komende jaren staan meerdere bereikbaarheidsprojecten op de agenda waarvoor we plankosten maken. Deze plankosten kunnen we niet altijd dekken uit beschikbare investeringsprojecten omdat het niet onze eigen investeringsprojecten zijn (zoals bij de zuidelijke ringweg en de spoorzone) of omdat we nog in de verkenningsfase zitten en er nog geen investeringsbudgetten beschikbaar zijn (zoals gebiedsontwikkeling stationsgebied of betaald parkeren in de wijken).

De plankosten voor dergelijke projecten vormen een jaarlijks terugkerend knelpunt. Ook voor 2018 hebben we aanvullende middelen nodig. We denken na over een andere systematiek hoe we met de plankosten van deze projecten kunnen omgaan. We komen hier bij de begroting op terug, samen met een raming van het benodigde budget voor plankosten.

Veiligheidsregio

De afgelopen jaren heeft de Veiligheidsregio een aantal autonome ontwikkelingen incidenteel (binnen de eigen begroting) kunnen opvangen. Vanaf 2018 is dit niet langer mogelijk omdat de incidentele ruimte niet meer beschikbaar is. Dit betekent dat de bijdrage van de deelnemers aan de Veiligheidsregio omhoog moet. Daarnaast is (onder andere) sprake van hogere kosten als gevolg van hogere pensioenlasten, hogere lasten functioneel leeftijdsontslag (FLO) als gevolg van het verhogen van de AOW leeftijd en hogere opleidingskosten.

Voor de gemeente Groningen leidt dit tot een aanvullende bijdrage van € 0,9 miljoen in 2018, € 1,0 miljoen in 2019 en 2020 en € 0,8 miljoen vanaf 2021.

Oosterpoort

Bij de Oosterpoort verwachten we hogere kosten op het gebied van onderhoud. We hebben een externe partij opdracht gegeven het noodzakelijke onderhoud voor de Oosterpoort in beeld te brengen, waarbij tevens gekeken dient te worden naar de mogelijkheden van de Oosterpoort op de huidige locatie. We verwachten het rapport hierover op korte termijn te ontvangen. Op basis daarvan kunnen we een inschatting maken van de noodzakelijke onderhoudskosten.

Daarnaast verwachten we extra kosten op het gebied van brandveiligheid, geluidsbelasting en beveiliging.

Bij de begroting kunnen we u een inschatting geven van de omvang van de kosten en hoe we hiermee om willen gaan.

Groningen Airport Eelde

Eind vorig jaar is besloten het scenario 'investeren - internationale toegangspoort voor noord Nederland' als voorkeursalternatief aan te wijzen (raadsbesluit december 2016). Hierbij is een aantal voorwaarden benoemd, zoals het vinden van substantiële dekkingsmogelijkheden. De omvang van de gemeentelijke bijdrage is nog niet duidelijk. We willen hier ook met uw raad over spreken. Op basis daarvan kunnen we een bedrag opnemen in de begroting 2018.

Onzekerheden

Tot slot benoemen we nog twee onzekerheden waarvoor geen knelpunt is opgenomen, maar die wel effect kunnen hebben op het financieel perspectief.

Bed, bad en broodvoorziening

De gemeente heeft een voorziening voor uitgeprocedeerde asielzoekers. De kosten van deze voorzieningen zijn € 3 miljoen per jaar. Onzeker is of de kosten door het Rijk worden vergoed. De dekking van de voorziening is tot augustus 2017 geregeld. Voor de periode daarna is er geen duidelijkheid over. Wij staan op het standpunt dat de kosten door het Rijk gecompenseerd moeten worden.

Grondexploitaties

De besluitvorming over de grondexploitaties 2016 is vertraagd omdat de controle door de accountant veel meer tijd in beslag heeft genomen. Dit heeft vooral te maken met de gewijzigde regelgeving en de manier waarop dit in de administratie verwerkt moet worden. Inmiddels hebben wij de grondexploitaties 2016, behalve Meerstad, vastgesteld. De financiële effecten hiervan zijn verwerkt in de rekening 2016.

We kunnen nu starten met de actualisatie van de grondexploitaties 2017. Deze verwachten we eind 2017 aan u voor te kunnen leggen. Voor deze actualisatie laten we een onderzoek uitvoeren naar de vraag naar bedrijventerreinen. De uitkomst hiervan nemen we mee bij het bepalen van de afzetting in de grondexploitaties. Dit kan leiden tot een financieel effect. Wanneer we bij de actualisatie van de grondexploitaties nadelen verwachten, betrekken we deze, voorzover mogelijk, bij de besluitvorming over de begroting 2018.

Oplossingsrichtingen

Zoals we hiervoor hebben laten zien, is het meerjarenbeeld voor de komende jaren positief. De ruimte in het meerjarenbeeld kan worden gebruikt om knelpunten op te lossen. Dit biedt echter niet voldoende ruimte. Daarnaast is een aantal knelpunten nog niet op geld gezet. Dit geldt voor plankosten van de bereikbaarheidsprojecten en de noodzakelijke onderhoudskosten voor de Oosterpoort. Daarnaast houden we voor BUIG geen rekening met een tekort na 2018, wel houden we hier rekening met een risico op een tekort in het weerstandsvermogen.

Voor het oplossen van knelpunten zullen we dus ook naar andere bronnen moeten kijken. We onderzoeken hiervoor de volgende oplossingsrichtingen.

- Aanvullende bezuinigingen
We brengen gerichte programmatische en organisatorische bezuinigingen in beeld. Hierbij kijken we onder andere naar een verlaging van de structureel beschikbare intensiveringsmiddelen, die we in ons coalitie akkoord hebben opgenomen. Bij de bezuinigingsmogelijkheden geven we aan wat de consequenties voor beleid en organisatie zijn.
- Verlagen subsidies op basis van maatschappelijke kosten baten analyse (MKBA)
In de begroting zit een taakstelling van € 1 miljoen op het verlagen van subsidies op basis van een MKBA analyse. We hebben een externe doorlichting laten uitvoeren op de effectiviteit van subsidies. Hieruit blijkt dat het mogelijk is meer te besparen dan de taakstelling van € 1 miljoen.
- Stoppen met projecten
We inventariseren de mogelijkheden om projecten stop te zetten om zo middelen vrij te spelen.
- Doorlichting balans en begroting
We lichten de balans en begroting door op mogelijkheden om posten / budgetten vrij te kunnen spelen.
- Ruilen incidentele / structurele middelen
Wanneer investeringen zijn gedekt met incidentele middelen, kunnen deze incidentele middelen worden vrijgespeeld door een structureel budget beschikbaar te stellen voor de jaarlijkse rente- en afschrijvingslasten. Vorig jaar is de beschikbare ruimte in de reserve bovenwijkse voorzieningen ingezet. We onderzoeken of er nog incidentele ruimte beschikbaar is om te ruilen, bijvoorbeeld in het stedelijk investeringsfonds. Ruilen leidt wel tot een verhoging van de structurele lasten en de netto schuldquote voor de gemeente.

Tot slot noemen we nog twee oplossingsrichtingen: het aanspreken van weerstandsvermogen en het verhogen van tarieven. Deze gaan beide in tegen de afspraken uit het coalitieakkoord. We zien deze oplossingsrichtingen alleen als laatste redmiddel. Indien we over moeten gaan tot een onttrekking aan het weerstandsvermogen, zullen we daarbij direct kijken naar hoe en op welke termijn we het weerstandsvermogen weer kunnen versterken.

Conclusie financieel perspectief

Het beeld dat we nu presenteren is een tussenstand. Het meerjarenbeeld is verbeterd en geeft ruimte om knelpunten in de komende jaren op te lossen.

De komende tijd actualiseren we een aantal knelpunten en brengen we de maatregelen in beeld om de knelpunten naar beneden te brengen. Daarnaast werken we de oplossingsrichtingen verder uit waarmee we extra middelen vrij kunnen spelen.

Op basis van deze tussenstand zien we op dit moment geen ruimte voor nieuwe ambities. In het raadsvoorstel over het integraal afwegingsmoment hebben we gezegd in het begrotingsproces te kijken naar mogelijkheden om de financiële flexibiliteit te verhogen. Het actuele financiële perspectief maakt dat op dit moment niet mogelijk. De flexibiliteit zal in eerste instantie gericht worden op een sluitende begroting. Daarbij zien we nu geen mogelijkheid de post onvoorzien te verhogen.

Graag horen we uw opvatting over de knelpunten en oplossingsrichtingen, zodat we deze kunnen meenemen bij de verdere uitwerking en het opstellen van de begroting 2018. We gaan er van uit dat we u bij de begroting 2018 een sluitend financieel perspectief voor de jaren 2018-2021 te kunnen presenteren.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter den Oudsten', written over a horizontal line.

de burgemeester,
Peter den Oudsten

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Peter Teesink', written over a horizontal line.

de secretaris,
Peter Teesink

Bijlage 1. Toelichting Stand van Stad

Benoemde accenten halverwege de collegeperiode

In de voorjaarsbrief op weg naar de begroting 2017 hebben we reeds onze accenten en speerpunten voor het restant van deze collegeperiode 2014-2018 benoemd. Deze blijven de rode draad van ons programma voor het komende begrotingsjaar. Daarvoor hebben we ook substantiële middelen beschikbaar gesteld die voor een belangrijk deel nog kunnen worden geïnvesteerd voor de beoogde doelen. Per benoemd accenten of speerpunten geven we aan waar we nu staan en wat grofweg onze voornemens voor het komende jaar zijn.

Een soepele uitvoering van (grote) projecten;

Op veel transformatielocaties binnen de bestaande stad en in Meerstad is grootschalige woningbouwproductie zichtbaar. We proberen de daarmee gepaard gaande hinder voor omwonenden zoveel mogelijk te beperken en de nieuwe projecten op zorgvuldige wijze in hun omgeving in te passen. De planontwikkeling en de start van de uitvoering voor de Aanpak Ring Zuid is door opdrachtnemer Combinatie Herepoort voortvarend ter hand genomen. Voor een beheerste uitvoering en beperking van de overlast tijdens de verbouwing wordt op dit moment de noodzakelijke ruimte geschapen en kabels en leidingen verlegd. Stad en regio moeten blijven functioneren.

Ook de planontwikkeling voor aanpak van het Stationsgebied verloopt voorspoedig. Voor de plannen en uitvoering wordt ruimte gecreëerd door de recente gestarte werkzaamheden voor een nieuwe opstel terrein in de “vork” van de spoorlijnen naar Assen en Hoogezand.

Verdere vormgeving van The Next City.

U bent in mei 2017 nader geïnformeerd over de tussenstand in het proces op weg naar een nieuwe omgevingsvisie. Via een uitgebreid participatieproces zijn ideeën en standpunten in stad en regio en bij onze partners opgehaald. Dit heeft geleid tot een verdieping van de eerder benoemde vijf opgaven uit het startdocument. Ze werden herkend als belangrijkste opgaven richting 2030.

- Hoe faciliteren we de groei?
- Wat wordt ons nieuwe werk?
- Hoe houden we de stad leefbaar en aantrekkelijk?
- Hoe versnellen we de energietransitie?
- Hoe zorgen we ervoor dat iedereen meeprofiteert van de groei?

Daarnaast is een aantal thema's onderbelicht gebleven in het Startdocument. Het betreffen integrale thema's die bijdragen aan onze unieke leefkwaliteit: vergroening mede als onderdeel van klimaatadaptatie, gastvrijheid, het verblijfsklimaat en de gezonde stad (Healthy Ageing). Internationalisering en digitalisering blijken nog belangrijker dan we dachten. Al deze punten vormen een wezenlijke toevoeging en aanscherping van onze concurrentiekracht. In het kader van The Next City zullen we verkennen hoe we in Noord-Nederlands verband en richting relevante ministeries onze concurrentiekracht verder kunnen versterken en welke perspectieven daarvoor denkbaar zijn.

Groningen scherper op de kaart, ook in Den Haag en Brussel.

De gewenste aanscherping van onze concurrentiekracht noopt tot een sterk, eigen verhaal waarmee we ons profileren en de juiste lobby kunnen voeren in Den Haag en Brussel, in het belang van behoud en groei van onze werkgelegenheid. We willen ons duidelijker op de kaart zetten in Noordwest-Europees verband. We zien daartoe bijzondere kansen als energieregio. Het Gronings Bod “Wij doen het voor de helft” aan de onderhandelaars voor het nieuwe kabinet past naadloos in dit beeld.

Voor het steviger uitdragen van ons beleid en benutting van onze netwerken is betere profilering en versterking van onze lobbykracht nodig. Momenteel werken we in Brussel al goed samen met onze partners in het noorden. Een gezamenlijke lobbyïst behartigt daar samen met projecten-verwerpers onze belangen op een aantal vastgestelde thema’s. We willen eenzelfde belangenbehartiging in Den Haag, door de aanstelling van een lobbyïst en een intern coördinator public affairs. Doel is “Groningen beter op de kaart” te krijgen.

Nieuw samenspel faciliteren en stimuleren.

Op veel vlakken werken we aan verbetering van de samenwerking. Ook omdat de gestelde eisen aan de overheid veranderen. Om te beginnen met onze inwoners en partners in de wijk via de Wij-teams en binnen het gebiedsgericht werken. Zie verder onder “meer zeggenschap, invloed en betrokkenheid”. Ook op andere plekken in de organisatie willen we ons op dit vlak verbeteren. Het gaat om de wijze van communiceren, het vereenvoudigen van regels of het waar mogelijk afschaffen daarvan.

Onder de titel “*innovatie van werkwijzen en processen*” zoeken we naar een betere omgang met bewoners, organisaties en bedrijven in de stad. Ze mogen rekenen op een overheid die transparant en eenduidig is in haar afweging. De houding bij het beoordelen van ideeën en plannen moet, in lijn met de omgevingswet, zijn: ‘ja mits’ in plaats van ‘nee tenzij’. Zo ontstaat extra ruimte. De kaders voor bewonersparticipatie en initiatief leggen we vast in onze nieuwe omgevingsvisie.

Een inclusieve stad, ook met “banenmotor”.

We hechten onverminderd groot belang aan onze ambitie een stad te zijn waar iedereen kan meedoen. We gaan daarbij uit van eigen kracht en samenredzaamheid en bieden ondersteuning waar nodig. Vanuit het uitgangspunt van positief opgroeien investeren we in een gezond en veilig opvoedingsklimaat, zodat kinderen kunnen opgroeien in een stimulerende omgeving, hun talenten kennen en volop kansen krijgen zich te ontplooiën. Daarnaast hebben ze een eigen stem. Belangrijke focus voor ons ligt bij kinderen die opgroeien in armoede. Gebrek aan inkomen mag niet leiden tot een gebrek aan ontwikkelingskansen voor kinderen.

We creëren randvoorwaarden voor nieuwe werkgelegenheid. We zetten in op werkgelegenheid in kansrijke sectoren, bijvoorbeeld via ons actieplan ‘Groningen Digital City’. Ook dragen we bij aan een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Daarnaast stimuleren we werkgelegenheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt onder meer door Social Return.

Doorontwikkeling van de vernieuwing binnen het sociale domein.

We werken hard aan verzelfstandiging van de WIJ die vanaf 1 januari 2018 als de Stichting Wij Groningen gaat opereren. Momenteel zitten we middenin het proces van oprichting en het organiseren van indiensttreding van personeel. Over de voortgang informeren we u periodiek. Parallel hieraan werken we aan een kader en instrumentarium om daadwerkelijk te kunnen sturen op onze ambitie: een inclusieve samenleving waarin iedereen kan meedoen naar vermogen. Met energieke wijken waarin burgers zo veel mogelijk vanuit de kracht van de samenleving worden ondersteund.

Eind 2017 loopt het Regionaal Transitiearrangement voor de inkoop van de jeugdhulp met de 23 Groninger gemeenten af. Zoals u eerder per brief is gemeld, zetten we de gezamenlijke inkoop en inhoudelijke transformatie van de jeugdhulp via de RIGG nog 3 jaar voort tot eind 2020. Daarbij laten we op een aantal onderdelen wel het solidariteitsbeginsel los. Dit betekent dat wij vanaf 2018 voor een groot deel financieel risicodragend zijn.

Voortgang van het integraal gebieds- en opgavegericht werken.

De gebiedsteams onder aansturing van de wijkwethouders benoemen jaarlijks de specifieke wijkopgaven, gebaseerd op nauwe contacten met de wijk en informatie uit de basismonitor, en vertalen dit in een gebiedsprogramma. Wensen, knelpunten, ideeën en initiatieven worden daarvoor steeds gericht en meer in gezamenlijkheid in de wijken opgehaald. Binnen ons beleid krijgen de wijken met een hoog corporatief bezit extra aandacht vanwege de geconstateerde cumulatie van problematiek. Deze inzet komt bij uitstek ook tot uiting in de - samen met corporaties en andere partijen verder uit te werken - aanpak “prioritaire wijken”. In eerste instantie richten we ons op vier wijken: Beijum, Indische Buurt/De Hoogte, Selwerd en De Wijert-Noord. In later stadium willen we onze inzet verbreden naar de andere wijken met een stevige opgave. Ook dit kunnen we als een passend antwoord zien op een mogelijke afglijding van wijken.

Innovaties in zorg, onderwijs en rond de bijstand.

Het afgelopen jaar hebben we op verschillende domeinen innovatie-ateliers georganiseerd. Op deze wijze hebben we vanuit het veld initiatieven en vernieuwende ideeën opgehaald. Ook komend jaar zullen we de ontwikkeling van innovatieve ideeën vanuit de stad blijven stimuleren. Daartoe bekijken we met het onderwijsveld in juni welke innovaties extra aandacht verdienen.

Het afgelopen jaar hebben we met succes een lobby bij het Rijk gevoerd voor experimenteerruimte binnen de bijstand. Om te onderzoeken of we mensen sneller richting werk, meedoen of aan een verbeterd welzijn kunnen helpen als ze meer eigen regie en maatwerk krijgen. In 2017 willen we daarom starten met het experiment ‘Bijstand op Maat’.

Betere verbinding tussen “City of Talent” en onze arbeidsmarkt.

Onze onderwijsstad kan in toenemende mate gedefinieerd worden als kennis-economie. Er vestigt zich in Stad netto meer hoogopgeleid talent dan dat er vertrekt, een “*brain gain in plaats van brain drain*”. De koppeling tussen studenten, lokale bedrijven en organisaties kan echter nog beter, vooral wat betreft de oriëntatie op ondernemerschap. We verbeteren dit door:

- ontmoeting te faciliteren, via Start Up City en netwerkbijeenkomsten;
- ondersteuning Founded in Groningen en The Blockchain Hackathon;
- verbinding aan te brengen tussen start-ups en het grootbedrijf;
- verbinding van internationaal studietalent in stad met de regionale arbeidsmarkt, via Akkoord van Groningen en het International Welcome Centre;
- de verdieping en verbreding van het Akkoord van Groningen (met een matching van onze programma's en mogelijke deelname van MBO);
- blijvende focus op onderwijs en arbeidsmarkt om te voorkomen dat mensen de aansluiting missen met de arbeidsmarkt, bijv. door IT.
- Life long learning en gericht onderwijs op Hanzehogeschool, Rijksuniversiteit en basisschool;
- *(de kwaliteit van de jongerenhuisvesting, ook voor buitenlandse studenten en expats, blijft een belangrijk aandachtspunt).*

Versnelling van de energietransitie.

We plegen extra inzet om de energietransitie binnen de gemeente te versnellen. Dat is nodig om onze scherp geformuleerde ambities waar te maken en in 2035 gasloos te zijn. Onze strategie is toegesneden op onze specifieke situatie en waar we goed in zijn: wind, warmte, waterstof. Onze ligging bij de Eemshaven, vlakbij geplande grote windparken in de Noordzee, maakt dat wij de ideale plek zijn om onszelf en de rest van Nederland van stroom te kunnen voorzien. Zoals wij als regio ook al jaren Nederland van gas voorzien. Waterstof biedt kansen om die energie die we produceren uit wind op te slaan voor later gebruik. Het wordt daarnaast ook een belangrijke duurzame brandstof. Bovendien lopen we voorop op het gebied van geothermie waarmee we straks onze wijken duurzaam kunnen verwarmen. We hebben in stad en regio met de kennisinstellingen en aanwezige partijen al de kennis, ervaring en infrastructuur. Met deze strategie, overigens in nauwe samenwerking met de provincie, willen we de regio nieuw economisch perspectief geven en als groen stopcontact fungeren voor geheel Nederland. Met deze energietransitie bieden we de reguliere economie extra kansen.

Gezond in een duurzame stad.

De opvattingen over zorg, gezondheid en ondersteuning zijn de afgelopen jaren sterk veranderd. Het fysieke en psychische welbevinden staat niet langer centraal (de oude WHO-definitie). Het accent ligt nu op het vermogen van mensen om zich aan te passen en eigen regie te voeren over hun leven. Dit nieuwe concept wordt ‘positieve gezondheid’ genoemd en sluit naadloos aan bij de huidige ontwikkelingen in de zorg en ondersteuning.

Dit nieuwe accent vraagt van ons een integrale aanpak voor gezondheidsbevordering, waarin ook mentaal welbevinden, participatie, zingeving en sociale contacten een rol spelen. Daartoe zoeken we de verbinding met de beleidsvelden werk, onderwijs en participatie.

We hebben in samenwerking met de Akkoordpartners en het Healthy Ageing Netwerk Noord-Nederland (HANNN) een nieuwe Visie voor de stad ontwikkeld. “De G6 voor een Gezonde Stad Groningen” betreft: Actief Burgerschap, Bereikbaar Groen, Actief Ontspannen, Gezond Verplaatsen, Gezond Bouwen en Gezonde Voeding. Het belang van een gezonde sociale en fysieke leefomgeving wordt aldus onderstreept. We leggen daarom een directe relatie met het gebiedsgericht werken, de WIJ-teams en onze nieuwe omgevingsvisie. Ook werken we aan passende dienstverleningsovereenkomsten met de GGD. In het najaar doen we u voorstellen voor een nieuw gezondheidsbeleid 2018-2022.

Zorg en veiligheid.

In de doorontwikkeling van het Veiligheidshuis professionaliseren we onze persoonsgerichte aanpak rond lastige casussen en beoordelen daartoe gezamenlijk met de zorgpartijen welke interventies het beoogde effect sorteren. We proberen meer inzicht te krijgen in de verwevenheid van de onderwereld met de bovenwereld binnen onze gemeente en gaan ter bestrijding daarvan gezamenlijk met oa. politie, belastingdienst en openbaar ministerie een effectieve aanpak ontwikkelen. Verder actualiseren we ons beleid voor wat betreft de aanpak van overlast en crimineel gedrag door jongerengroepen. Daarnaast werken we samen met de Wij-organisatie aan een preventieve aanpak opdat jongeren niet in de verleiding komen om deel te nemen aan dergelijke groepen. We sluiten daarbij aan op bestaande projecten en initiatieven, waaronder “de vreedzame school”.

Programmatische voortgang Forum.

Er wordt hard toegewerkt naar de opening van het Forum in 2019. We willen vanaf de start het Forum duurzaam van een pakkende programmering en een gezonde exploitatie voorzien. Het afgelopen jaar zijn succesvolle activiteiten georganiseerd, zoals het Roald Dahl festival, Election Night USA en het IFFR én er zijn nieuwe concepten ontwikkeld zoals Forumlab en PleinJeugd.

Anticipatie op de gemeentelijke herindeling.

We gaan op basis van het door de provincie vastgestelde herindelingsadvies uit van samenvoeging van de gemeenten Groningen, Haren en Ten Boer. Gezien echter de huidige discussie in Haren richten we ons vooralsnog met name op Ten Boer en de integratie van beleid. Zo vertalen we de opgestelde leefbaarheidsvisies voor de dorpen en het landelijk gebied door naar onze gemeentelijke programma's. We werken samen aan de versterkingsopgave in een aantal dorpen en verkennen de koppelkansen voor verbetering van de woningvoorraad, de voorzieningen en de inrichting van de openbare ruimte. Ook onderzoeken we de wenselijkheid van een eigenstandig gebiedsteam. Uitgangspunt is versterking van het dorpse karakter, de identiteit en de ruimtelijke kwaliteit waarover nadere afspraken in de bestuursovereenkomst zijn gemaakt.

Rapport *Stand van stad* in opdracht van Concernstaf.
Onderzoek & Statistiek Groningen en kerngroep Basismonitor
1 juni 2017

Samenvatting

In dit rapport benoemen we belangrijke ontwikkelingen in de stad van de afgelopen jaren:

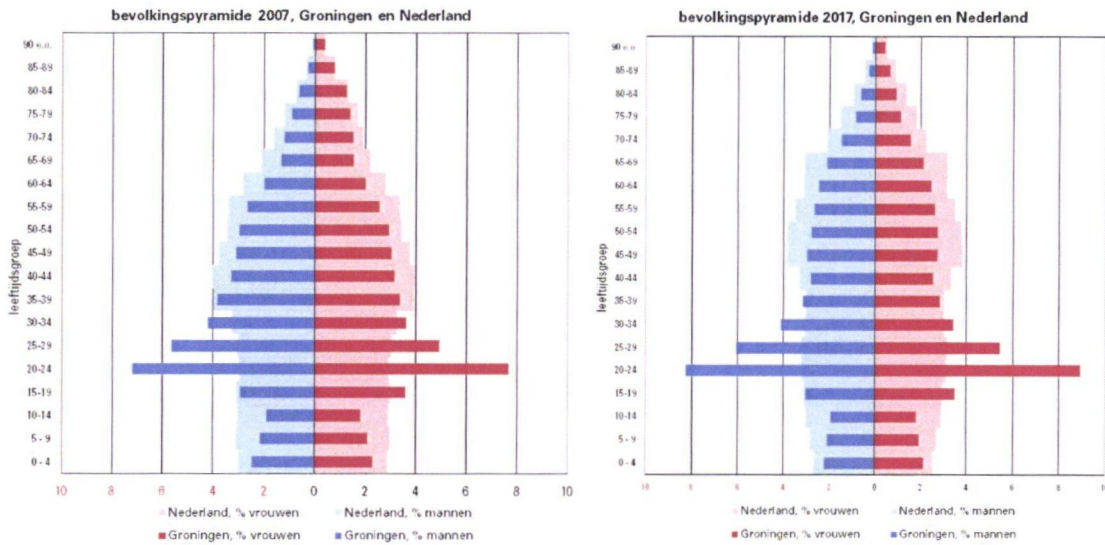
1. De omvang van de bevolking wordt in sterke mate bepaald door het aantal studenten van de beide instellingen voor hoger onderwijs. We zien in 2016 weer een toename van het aantal studenten.
2. De eerste babyboomers hebben de pensioenleeftijd bereikt en wonen bovendien steeds vaker alleen. Als onderdeel van een toenemende vergrijzing en het langer zelfstandig wonen zal dit een toenemende vraag naar zorg en veranderingen in woonbehoeften betekenen in de komende jaren.
3. De crisis is nu echt voorbij: de werkgelegenheid neemt verder toe en de woningmarkt bereikt hoge temperaturen.
4. Toch blijft armoede een probleem voor veel Groningers en hun kinderen.
5. Het toenemend aantal alleenwonenden en het langer zelfstandig wonen door ouderen zet de woningmarkt verder onder druk.
6. De veiligheid is verder toegenomen: minder delicten en stadgers met gevoelens van onveiligheid. De wijken in het Zuiden van de stad staan er beter voor dan die in het Noorden. Een directe verklaring hiervoor vormt de aanwezigheid van relatief veel corporatieve (vooral goedkopere) huurwoningen in deze gebieden.

Studenten blijven belangrijk voor de omvang van de bevolking

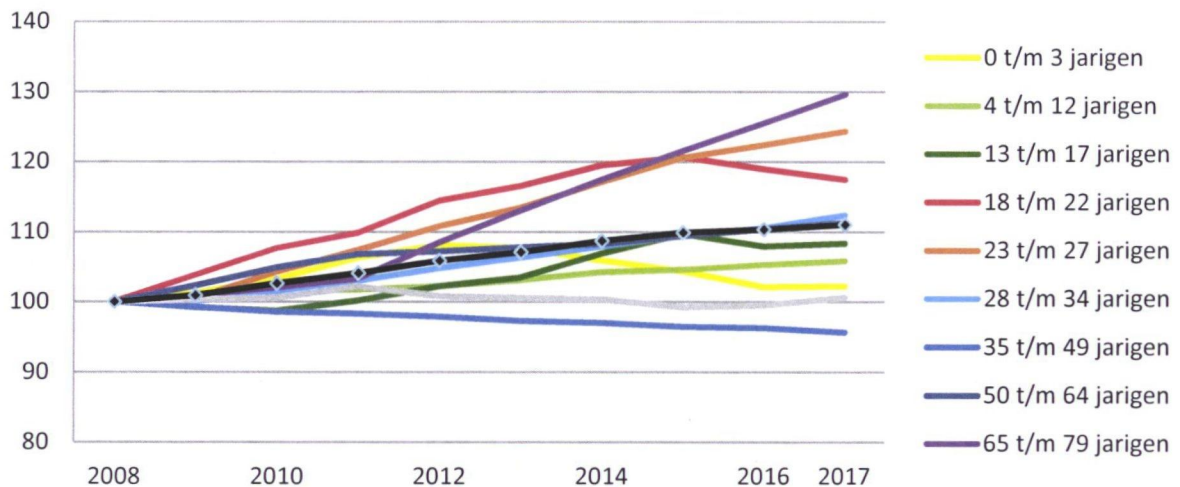
Op 1 januari 2017 telde Groningen 202.632 inwoners. Meerstad zorgde voor een recente aanwas van 1.034 inwoners en ook was er opnieuw een geboorteoverschot (653). Maar de sterke groei van de bevolking van de afgelopen jaren is sinds 2015 gestagneerd. En het migratiesaldo is in 2016 voor het eerst sinds lange tijd negatief (-70). Dit alles is vooral terug te voeren op de jongeren van 18 tot en met 27 jaar. Tussen 2007 en 2015 zorgde deze categorie voor een bevolkingstoename van 1.000 tot 2.000 per jaar, maar de laatste jaren blijft deze stabiel. In de afgelopen tien jaar zijn er per saldo 11.000 inwoners van 19 tot en met 27 jaar bijgekomen, terwijl het totaal aantal inwoners toenam met 21.000.

Veel jongeren van 18 tot en met 24 jaar zijn studenten in het hoger onderwijs, maar niet allemaal: er zijn nog 9.000 anderen in deze leeftijdsgroep (20 procent van het totaal). Zij volgen een andersoortige opleiding of begeven zich op de arbeidsmarkt. Van de studenten in Groningen is een hoger percentage uitwonend dan gemiddeld. Waarschijnlijk door de langere reistijden vanuit de woonplaats van de ouders. De grote groep studenten in Stad geeft de bevolkingspiramide de vorm van een kerstboom.

Een andere groep die groter wordt, is die van 65 tot 80 jaar. Sinds 2011 komen er elk jaar 600 bij.

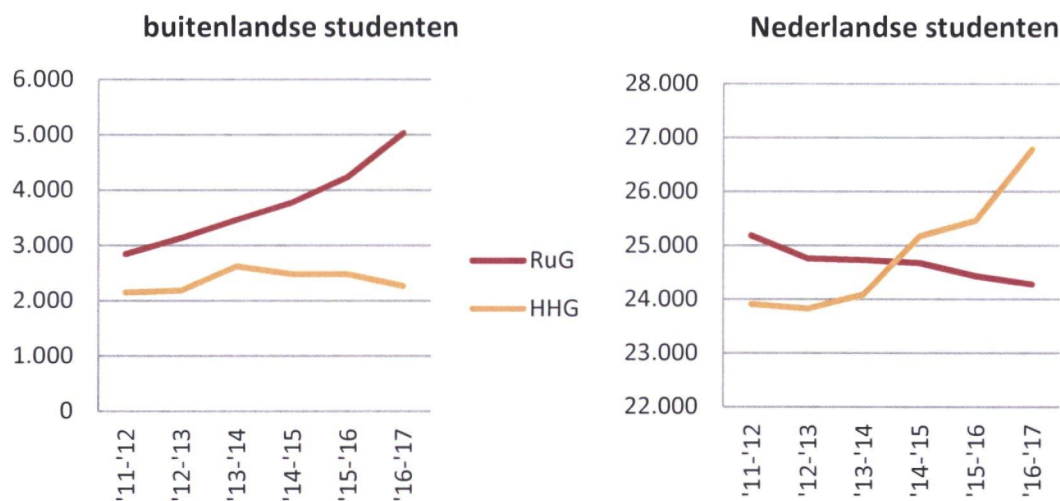
bevolking per leeftijdsgroep (index 2008=100)

Groei universiteit door buitenlandse en hogeschool door Nederlandse studenten

Het aantal studenten aan de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) en de Hanzehogeschool Groningen (HhG) is het afgelopen jaar extra sterk toegenomen, met 1.750 studenten. De stagnatie die we vorig jaar constateerden is hiermee volledig gecompenseerd.

Net als in 2015 was er ook in 2016 een toename van het aantal buitenlandse studenten. Bijna 600 van de 1.750 extra studenten zijn afkomstig uit het buitenland. Zij komen meestal niet voor een hele studie, maar voor één of twee jaar in Groningen studeren. De universiteit trekt steeds meer studenten uit het buitenland. Het aantal Nederlandse studenten loopt relatief wat terug. Bij de hogeschool zien we het omgekeerde. De jaarcohorten (van bijvoorbeeld 18-jarigen) zijn in Nederland redelijk stabiel. Dat er toch zo'n sterke groei van het aantal Nederlandse studenten is bij de hogeschool, wordt mogelijk verklaard door toenemende keuze voor hogere opleidingen en betere doorstromingsmogelijkheden vanuit het MBO. Tussen 2011 en 2015 zien we een behoorlijk constant aantal leerlingen op de MBO-locaties in de gemeente, van rond de 18.000 leerlingen.

Om buitenlandse studenten te blijven trekken, is het belangrijk te zorgen voor goed onderwijs én voor goede voorzieningen. Bij de voorzieningen die buitenlandse studenten belangrijk vinden, staat huisvesting van betere kwaliteit tegen lagere prijzen hoog genoteerd. Dit beeld komt duidelijk naar voren uit de onderzoeken naar jongerenhuisvesting in de laatste jaren. Inmiddels wordt er al nieuwe woonruimte ge- of verbouwd, speciaal voor buitenlandse studenten, zoals de Trefkoel.

De vraag naar woonruimte door Nederlandse studenten is vooral een kwalitatieve: er zijn voldoende kamers beschikbaar, maar de student van nu wil sanitaire voorzieningen liever niet meer delen met anderen. Een gedeelde keuken vinden ze minder bezwaarlijk.

Met betrekking tot de groei van studentenaantallen lopen wij risico voor wat betreft de verandering van landelijke regels -waaronder het leenstelsel- en het niet te beïnvloeden buitenlandse beleid ten aanzien van de omgang met studenten die bijvoorbeeld in Nederland willen gaan studeren.

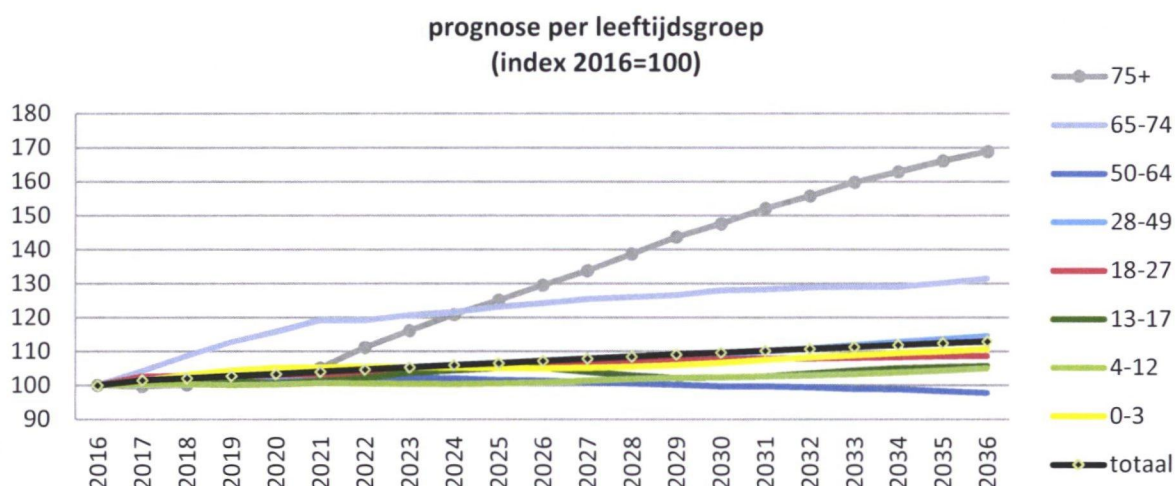
Meer inwoners uit vluchtelingenlanden

Een andere groep buitenlandse Groningers zijn de nieuwe vluchtelingen: In 2016 zien we de immigratie van Syriërs voortgaan: op 1 januari waren er 600 in de stad ingeschreven en op 31 december waren dat er bijna 1.000. In 10 jaar tijd is het aantal inwoners uit vluchtelingenlanden verdubbeld tot ruim 4.500 personen.

Groninger wordt ouder: toename zorgbehoefte vanaf 2020

In de bevolkingspiramide van Groningen is te zien dat de eerste babyboomers de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt. De vergrijzing tekent zich steeds sterker af. Met name de groep van 70 tot 75 jaar is het laatste jaar gegroeid (+750). Vanaf ongeveer 75 jaar neemt de zorgbehoefte van mensen toe: De gemeente kan daarom rekenen op een flinke toename van de zorgbehoefte vanaf 2020. De bevolkingsprognose laat zien dat de stijging in 2019 inzet met een groei van 150 personen en daarna in drie jaar tijd toeneemt tot ongeveer 450 extra 75-plussers per jaar tussen 2022 en 2036. Het totaal aantal 75-plussers groeit in deze periode van ruim 10.000 naar 17.500 personen.

Ook wordt voor Groningen een toename van 15 procent eenpersoons huishoudens verwacht tot 2040.

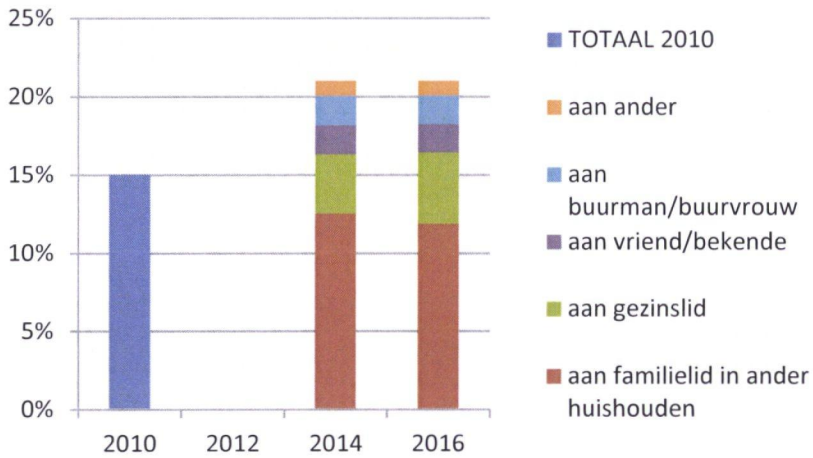

Welzijn in de wijken georganiseerd

Door de decentralisatie van de zorg van het Rijk naar de gemeente zijn er ook in 2016 veel veranderingen doorgevoerd in de infrastructuur van de zorg. Er zijn nu 11 WIJ-teams in de stad actief die gebiedsgericht uitvoering geven aan de ondersteuning van en zorg voor de wijkbewoners in het betreffende WIJ-gebied..

De eigen inzet door inwoners laat een voorzichtig positieve ontwikkeling zien. Sinds 2010 zet ruim 20 procent zich actief in voor de buurt, waar dat eerder rond de 15 procent was. Ook het percentage vrijwilligers lijkt wat hoger te liggen dan vroeger. Verder zien we bij het geven van mantelzorg een stijging: van 15% in 2010 tot 21% in 2016. Ongeveer 5 procent van hen voelt zich in 2016 zeer zwaar tot overbelast en nog eens 12 procent voelt zich tamelijk zwaar belast.

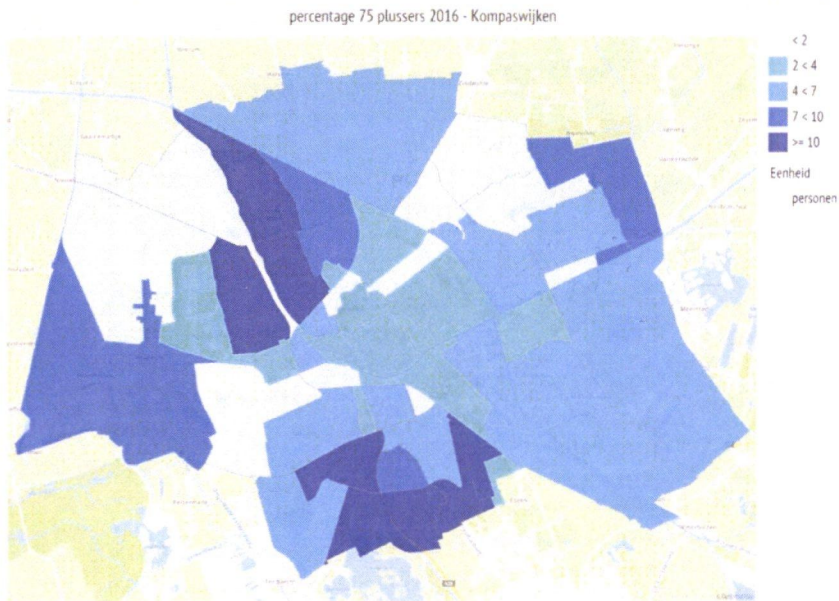
Percentage mantelzorgers, Wijkenquêtes

Aan de vraagzijde van zorg en welzijn is ook een toename te verwachten, door de vergrijzing en bijbehorende zorgbehoefte.

Het oordeel over de ouderenvoorzieningen is juist positief in die wijken waarin relatief veel ouderen wonen (Vinkhuizen, Paddepoel, Selwerd, Corpus den Hoorn en De Wijert). Verder is 90% van de stadjsers tevreden over de aanwezigheid van medische zorg in hun wijk.

Aantal stadjsers 75 jaar en ouder. Donkerder blauw betekent hoger percentage

Bron:

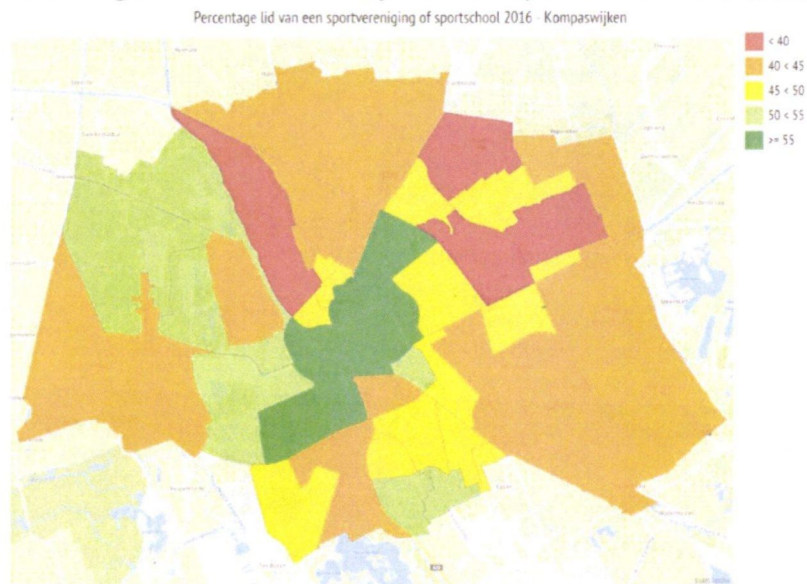
In elke wijk sport minstens 60 procent van de inwoners

Van alle Stadgers vanaf 18 jaar voelt 79 procent zich gezond, dit is een iets hoger percentage dan in Nederland als geheel (76 procent).

Drie kwart van de inwoners zegt in 2016 actief te sporten. Vooral in de studentenwijken doen veel inwoners aan sport (zo'n 80 procent): schilbuurten rondom het centrum, Schildersbuurt-Kostverloren, Professorenbuurt, Oud-zuidwest (met de Zeeheldenbuurt) en de Indische buurt. In de wijken Vinkhuizen, Hoogkerk en Beijum zien we de laagste percentages: toch nog 62-67 procent van de volwassenen.

Bijna 50 procent van de inwoners is (ook) lid van een sportclub of sportschool. Dit lidmaatschap is duidelijk ondergemiddeld in (o.m.) Beijum, Lewenborg, Paddepoel en Selwerd,. Voor een deel heeft dit met de leeftijd van de wijkbewoners te maken: hoe ouder, des te minder er lid zijn van een sportclub.

Percentages inwoners die lid zijn van een sportclub of - school, 2016

Bron

Van alle volwassenen heeft bijna 40 procent overgewicht. Dit percentage is sinds 2010 iets hoger geworden. Dankzij onze grote studentenpopulatie is het percentage inwoners met overgewicht veel lager dan de 50 procent die gemiddeld in Nederland geldt.

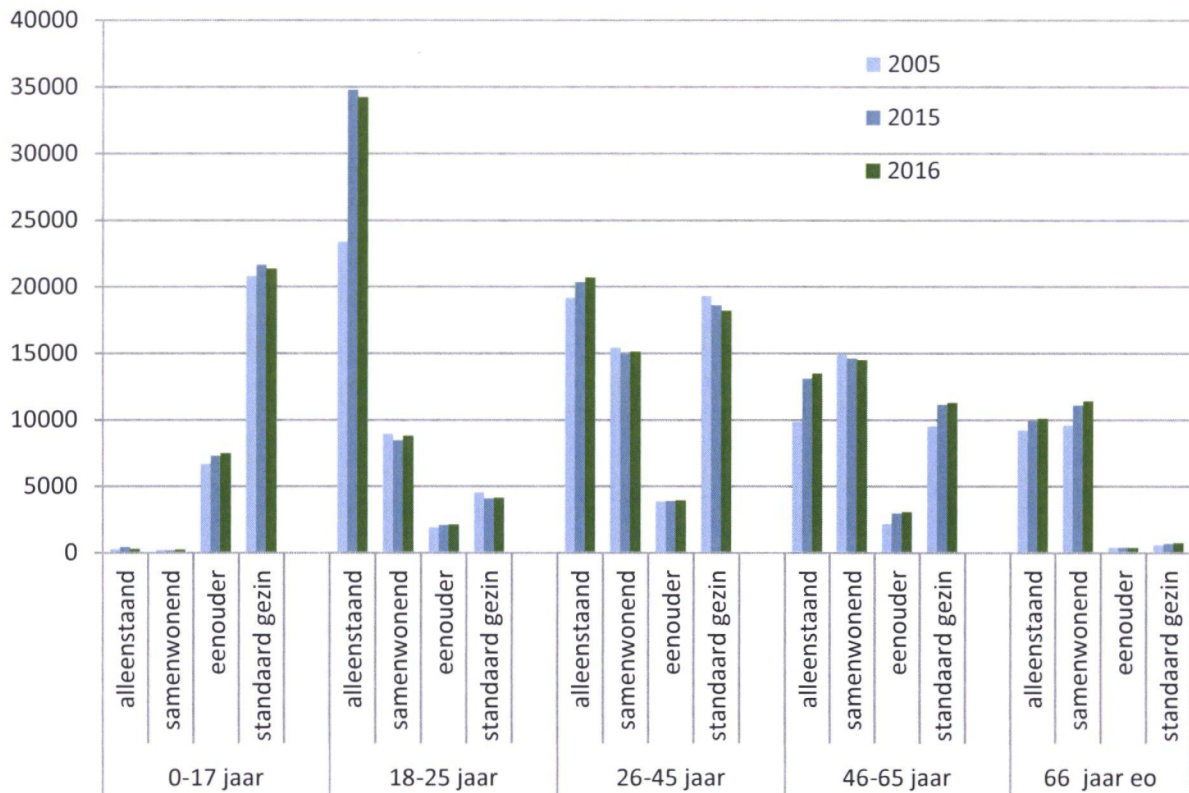
Onder kinderen varieert dat per leeftijd: van 7 procent bij de 2-3 jarigen tot 21 procent bij de 10-11 jarigen. Deze percentages fluctueren over de jaren.

Druk op woningmarkt door alleenwonenden en aantrekkende economie

Het aantal woonruimten in de stad neemt toe en was januari 2017 ongeveer 101.000, inclusief de 341 woningen in Meerstad. Deze toename is een optelsom van een aantal ontwikkelingen, zoals oplevering nieuwbouw, sloop en splitsing van woonruimten. In 2016 zijn 1460 woningen gereed gekomen, meer dan voorgaande jaren. Hiervan waren 1.160 eenheden voor jongeren en 140 grondgebonden woningen.

De demografie van Groningen laat zien dat jongeren en ouderen een groot aandeel zijn van de bevolking. In tien jaar tijd zijn er 18.000 huishoudens bijgekomen, waarvan 90 procent eenpersoons. Twee derde van deze toename in eenpersoonshuishoudens zijn jongeren.

huishoudenstypen naar leeftijdsgroep, 2005-2015-2016

We zien het aantal bewoners per woning dus nog steeds afnemen. Het betekent dat de behoefte aan (zelfstandige) woonruimte in de gemeente sterker is toegenomen dan het aantal inwoners. Nu de crisis in zijn eindstadium lijkt te komen, zien we de woningmarkt in Stad dan ook nog hogere temperaturen bereiken dan in de jaren hiervoor. Het aantal woningen dat te koop staat is sinds 2013 afgenomen met 42 procent in de regio met de gemeente Groningen. Alleen de vier grote steden laten hogere percentages zien. De verkoopprijzen zijn sinds 2014 met 10 procent gestegen, net als in veel andere steden.

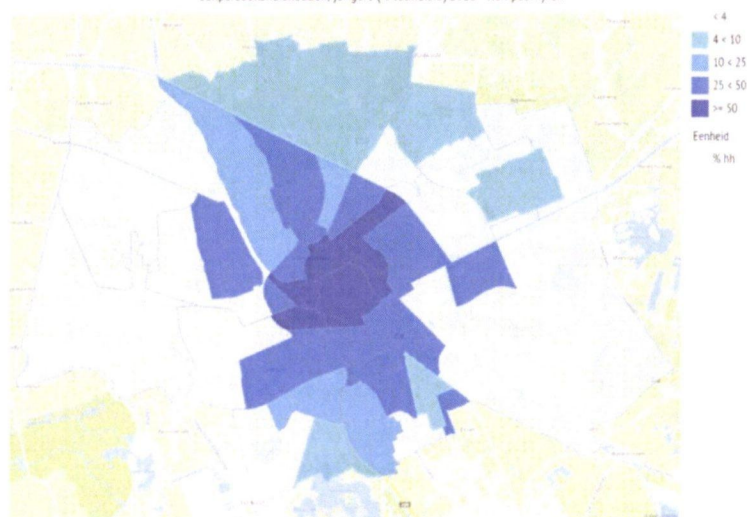
De toenemende vergrijzing, gekoppeld aan langer zelfstandig wonen, zal een toenemende vraag naar passende woonruimte betekenen, al dan niet met ingrepen aan de huidige woning, (de nabijheid van) voorzieningen en de inrichting van de openbare ruimte.

Stadgers en studenten gaan goed samen in oude buurten

De oude wijken transformeren zich steeds meer naar studentenbuurten. Enerzijds wordt er overlast ervaren door de instroom van studenten. Anderzijds kan de huisvesting van jonge inwoners bijdragen aan de vitaliteit van deze buurten. Door de vele studenten die er wonen is de binnenstad niet louter het terrein van detailhandel, horeca en kantoren. De wijken direct om de binnenstad heen met oude en grote panden blijven levendig door de studentenbewoning. We zien dat de transitie naar studentenbuurt in een aantal specifieke buurten frictie oplevert. Dit geldt voor Vinkhuizen en in mindere mate voor Selwerd. Maar het samenleven door studenten en andere wijkbewoners verloopt meestal goed, aldus 70 procent van de inwoners.

Percentage huishoudens van alleenstaande jongeren van 18 t/m 27 jaar, 2016

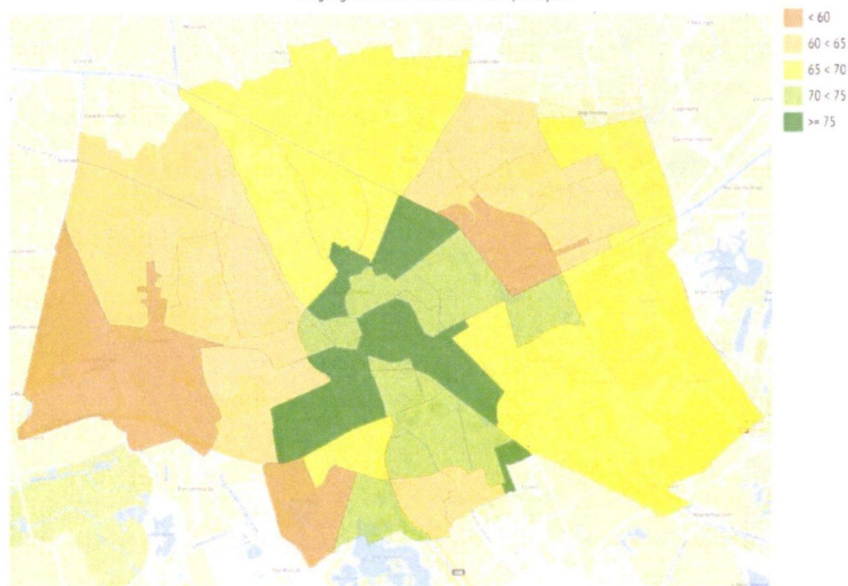
eenpersoonshuishouden, jongere (% tot huish.) 2016 - Kompaswijken

Bron: O&S Groningen

Percentage tevreden over omgang tussen studenten en stadgers, 2016

Omgang met studenten 2016 - Kompaswijken

Bron:

Bron: Wijkenquête leefbaarheid 2016

Onderhoud groen en schoonhouden gaan achteruit, nog minder vernielingen

De leefomgeving wordt beoordeeld aan de hand van de BORG-score. Alle delen van de gemeente worden beoordeeld aan de hand van een vastgestelde norm. Met een score van gemiddeld 94% boven de norm voldeed het onderhoud van de stad het afgelopen jaar ruimschoots aan de doelstellingen, net als vorige jaren.

Het onderhoud van het openbaar groen en het schoonhouden van de woonomgeving oogsten sinds 2006 steeds minder waardering bij de inwoners. Ook rommel op straat wordt nog wat vaker waargenomen dan in 2014. Daarentegen is het aantal vernielingen in 2016 verder afgenomen en op het laagste niveau van de afgelopen twintig jaar. Over het onderhoud van trottoirs is de tevredenheid de laatste jaren wat groter dan in het verleden. De tevredenheid over het onderhoud van wegen en fietspaden, graffiti en hondenpoep op de stoep lijken te stabiliseren op goede niveaus.

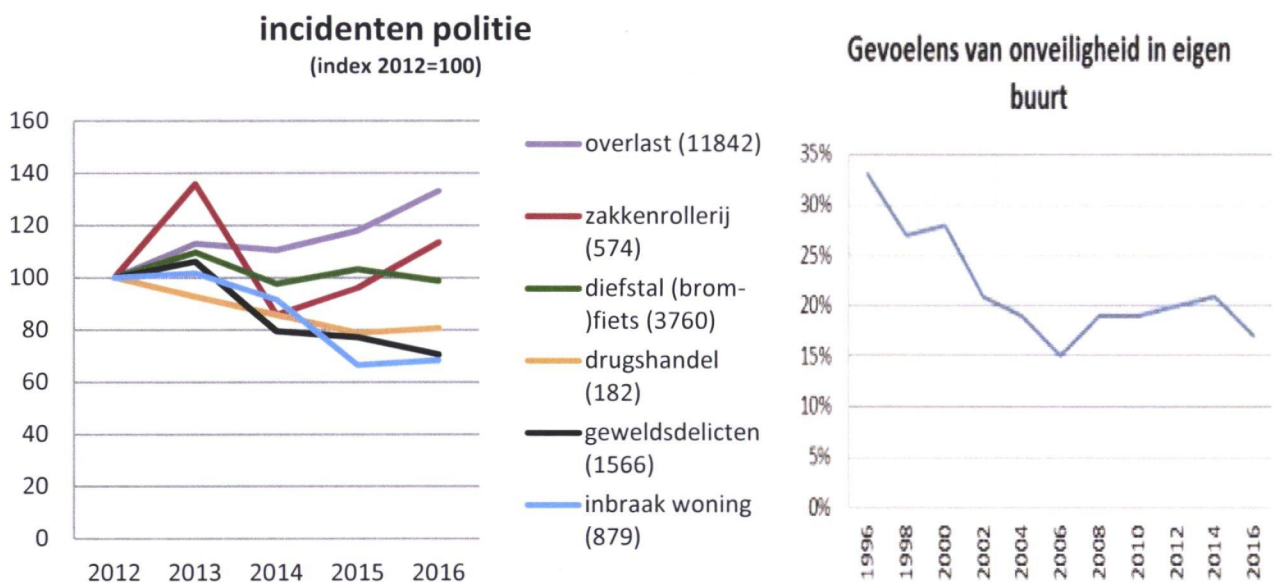
Veiligheid opnieuw verbeterd

Het gaat beter met de veiligheid en de beleving daarvan. In de afgelopen 2 jaren is het percentage inwoners dat zich wel eens onveilig voelt afgenomen van 21% naar 17%. Opvallende dalingen zijn zichtbaar in een aantal wijken die traditioneel slecht scoren op veiligheidsbeleving: Binnenstad een daling van 37% naar 29%, Indische buurt van 31% naar 24% en Oosterparkwijk van 28% naar 21%. Voor de binnenstad speelt de aanpak van de prostitutie (en daarbij behorende (drugs)overlast mogelijk een rol in de verbetering van de onveiligheidsbeleving.

In de cijfers van de politie zien we verder dat het aantal woninginbraken het laatste jaar sterk is afgenomen. Ook zijn er minder geweldsdelicten en drugshandel. Anderzijds zien we meer zakkenrollerij en is er meer overlast geregistreerd.

Van de meldingen bij de politie staan de fietsendiefstallen nog altijd op eenzame hoogte (3.300).

In de ranglijst van aantallen delicten per inwoner zien we dat de veiligheid in Groningen zich gunstiger heeft ontwikkeld dan in een aantal andere steden: we zijn gezakt van de 12^e plaats in 2015 naar de 18^e plaats in 2016.

Situatie en toekomstverwachtingen minder gunstig in prioriteitswijken.

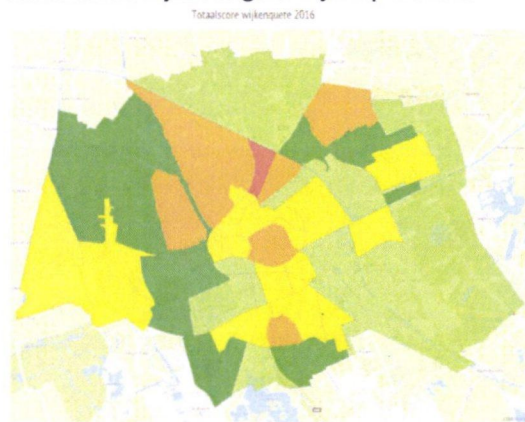
De ouderdomssituatie van de woning, het type woningen en de eigendomsstructuur zijn mede bepalend voor welke huishoudens waar in de stad wonen. Langjarig gingen gemeente en woningcorporaties dit tegen door gezamenlijke wijkvernieuwingsingrepen. De laatste jaren is dit beleid minder zichtbaar geweest door de economische crisis en de financieringsregels voor woningcorporaties.

Onlangs heeft de gemeente weer prioriteitswijken benoemd: Selwerd, Indische buurt/De Hoogte, Beijum en De Wijert. We zien dat de situatie in deze wijken tot de minder rooskleurige behoort. Er zijn veel huishoudens met inkomensproblemen, er is meer verloedering en men is minder tevreden over het onderhoud van de wijk. Verder kennen deze wijken verschillende combinaties van meer negatieve aspecten: gevoel gezond te zijn, tevredenheid met het leven, meedoen in de samenleving, inkomen, sociale leefomgeving, veiligheid, kwaliteit van de woning en de toekomstverwachtingen voor de wijk. Behalve in de vier prioriteitswijken zien we ook duidelijk mindere scores in Vinkhuizen en Paddepoel.

De ontwikkelingen in deze wijken zijn niet louter negatief geweest. Met name een aantal sociale en veiligheidsaspecten is verbeterd in Indische buurt/De Hoogte, Selwerd en Beijum. In de Wijert zijn de duidelijke veranderingen wel allemaal negatief geweest.

In landelijk perspectief stonden alle wijken van stad er in 2014 goed voor, volgens de meest recente landelijke Leefbaarometer (2014).

Stand van de wijken volgens Wijkenquete 2016

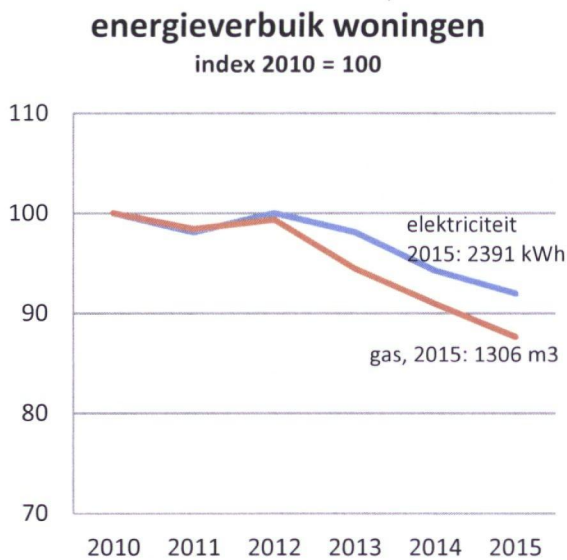

Leefbaarheidssituatie volgens Leefbaarometer 2014

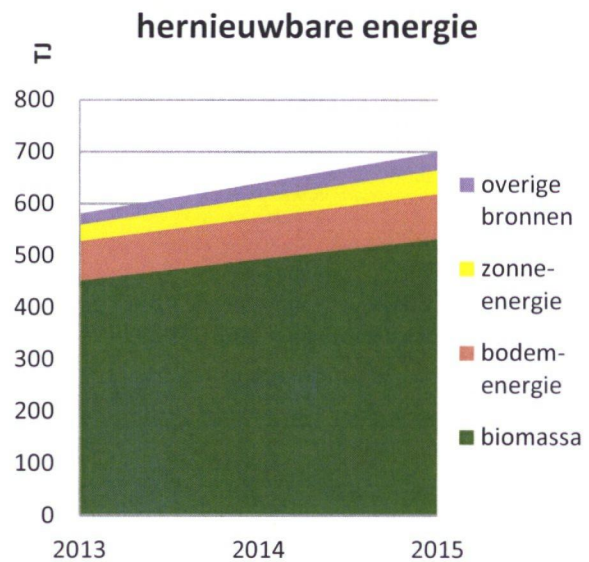

Groningen duurzamer

De stad Groningen wil in 2035 energieneutraal zijn. We zijn energieneutraal als alle energie die in onze stad wordt gebruikt, duurzaam is opgewekt. Daarvoor moet het energiegebruik afnemen en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen toenemen. Dit zien we ook gebeuren: Het energiegebruik vertoont een gunstig verloop: er wordt steeds minder gas en elektriciteit gebruikt, net als in andere gemeenten en landelijk. Dit geldt vooral voor huishoudens, maar ook voor organisaties. De hoeveelheid gebruikte hernieuwbare energie neemt gelijktijdig toe.

bron: waarstaatjegemeente.nl

bron: energiemonitor.groningen.nl

Het opgerichte energieplatform is gegroeid van 21 naar 24 organisaties die zich inzetten om de energietransitie te realiseren. Hiermee zijn de meeste grote energieverbruikers in de gemeente vertegenwoordigd.

Bron: energiemonitor.groningen.nl

Groningers zijn fietsers

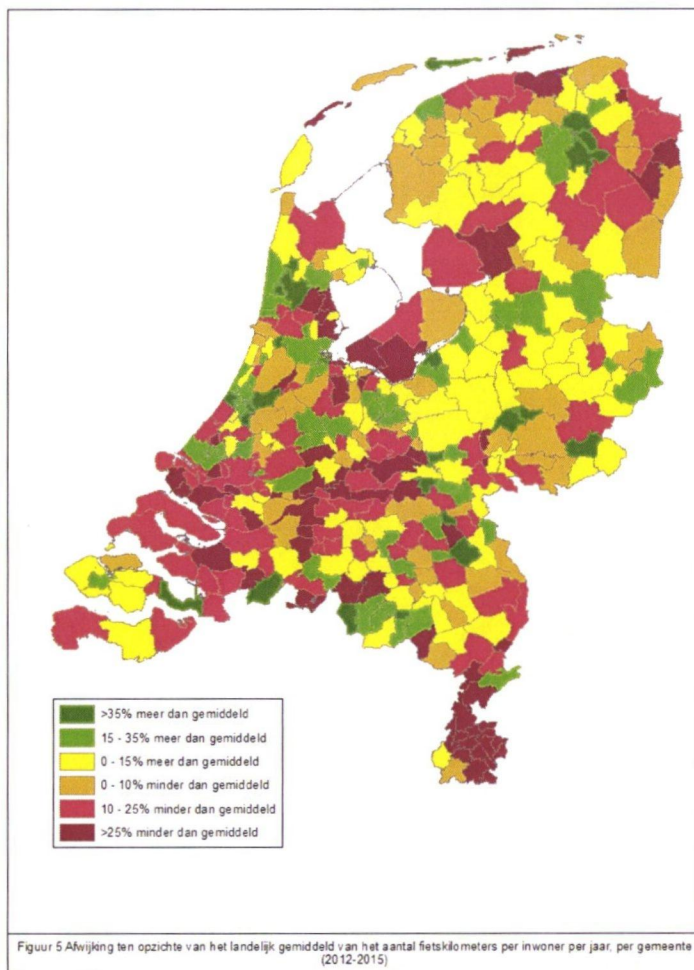
Groningen is een echte fietsstad. Gemiddeld verplaatst een stadjer zich 2,65 maal per dag. Daarvan gaat 43 procent per fiets. Tien jaar terug was dit 37 procent. Landelijk is dat nog geen 30 procent. In Groningen wordt het meest gefietst van alle gemeenten met meer dan 50.000 inwoners. Als we kijken naar het gebruik van vervoermiddelen (dus exclusief lopen) binnen de stad, dan scoort de fiets 61 procent. Via de infrastructuur wordt fietsen ook aangemoedigd. Vooral in de binnenstad krijgen fietsers al sinds de jaren zeventig ruimer baan dan automobilisten.

Twee derde van het Stadspanel gaf dan ook aan dat het sneller is om met de fiets te gaan.

De Korreweg is bestempeld tot meest onveilige locatie voor fietsers.

Uit onderstaand kaartje valt al snel op te maken dat Groningen inderdaad deel uitmaakt van een ruimer gebied waar veel wordt gefietst.

Fietskilometers per inwoner, per gemeente, ten opzichte van landelijk gemiddelde (2012-2015)

(bron: kpvv CROW)

Bereikbaarheid van de toekomst

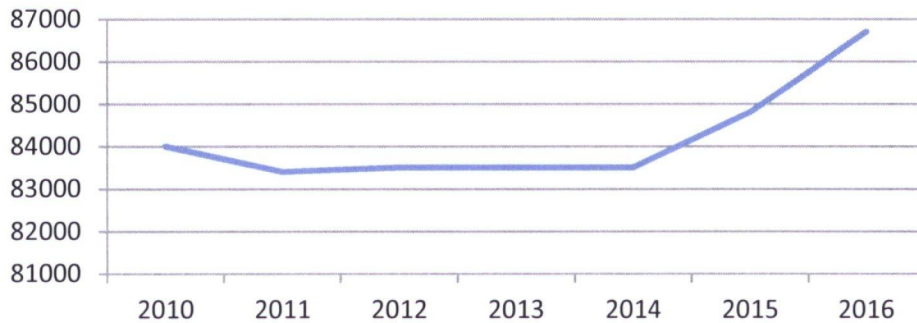
Om de stad in de toekomst bereikbaar te houden wordt een aantal grootscheepse infrastructurele projecten uitgevoerd. De twee grote knelpunten zijn het zuidelijke deel van de ringweg en het

stationsgebied. De verkeersdrukte op ringweg-zuid is in 2016 duidelijk toegenomen, na een aantal vrij stabiele jaren.

Vorbereidende en ondersteunende projecten zijn inmiddels grotendeels afgerond. Op steeds meer plaatsen rond de stad zijn P+R-gelegenheden voor automobilisten gecreëerd. We zien dat daarvan langzaam maar steeds meer gebruik wordt gemaakt.

In 2016 is de aanpak van de ringweg-oost met volledig ongelijkvloerse kruisingen voltooid, net als de renovatie van de Noordzeebrug. Het project Aanpak Ring Zuid heeft geleid tot bezorgdheid over verkeersoverlast in de zuidelijke stadswijken. We zagen dit duidelijk terug in een enquête over de positieve en negatieve punten van de wijken.

intensiteit autoverkeer Julianaplein-Europaweg

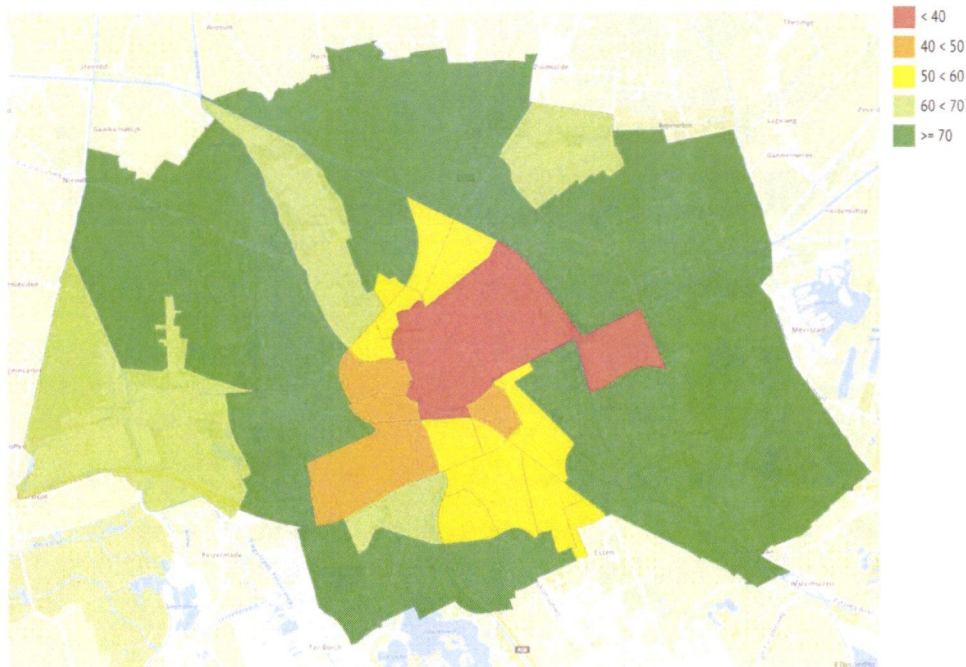

Parkeerproblematiek in wijken direct ten noorden van binnenstad

De verschillende transportmiddelen vragen niet alleen ruimte om te bewegen, maar ook om stil te staan. Weinig wijkbewoners van Binnenstad en Schilbuurten zijn tevreden over de parkeermogelijkheden voor auto's. Dit geldt ook voor de wijken direct ten noorden van het centrum. Geparkeerde fietsen vormen in de binnenstad en de studentenbuurten voor ruim een zesde van de wijkbewoners een probleem.

Percentages tevreden inwoners over de parkeermogelijkheden voor auto's, Wijkenquête 2016

Percentage tevreden over de parkeermogelijkheden in de buurt. 2016 - Kompaswijken

Bron:

Meer banen; het gaat steeds beter met de economie

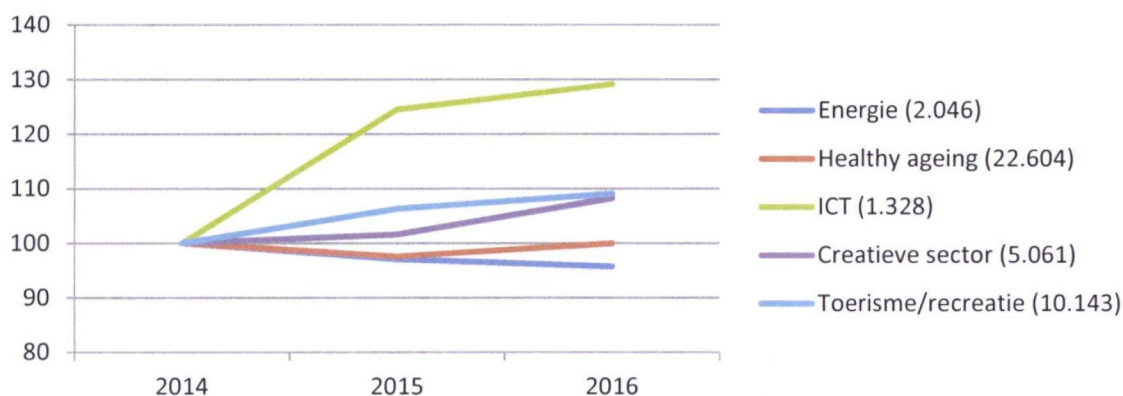
Per 1 april 2016 waren er in de gemeente Groningen 134.240 banen. Sinds 1 april 2015 is er een toename geweest van 1.950 banen, of 1,5 procent. Dit is een grotere toename dan de landelijke groei van 1,1 procent. Na eerdere krimp is dit het tweede achtereenvolgende jaar van groei van de werkgelegenheid.

De sectoren met de grootste toenames zijn sport/recreatie en arbeidsbemiddeling/ uitzendbureaus. Kleinere toenames zagen we bij advisering/onderzoek¹ en ICT. Overigens kende ICT in het vorige jaar een zeer sterke relatieve groei.

Krimpsectoren waren beveiliging/opsporing en overige zakelijke dienstverlening (callcenters).

In de speerpuntsectoren is de werkgelegenheid vooral sterk toegenomen in de sector Healthy Ageing. Bij Energie zien we een voorzetting van de daling sinds 2014.

Werkgelegenheid in speerpuntsectoren, index 2014=100

Gevoelig voor beleid, minder voor economische conjunctuur

De stad kent een eenzijdige economische opbouw doordat de sectoren onderwijs, diensten en overheid sterk vertegenwoordigd zijn.

De stad heeft nauwelijks maakindustrie en handel wat ons daarmee ook minder direct gevoelig maakt voor schommelingen in de conjunctuur. De stads- en daarmee de regionale economie is juist gevoeliger dan die in andere regio's voor rijksbeleid.

Lage opleiding in Groningen extra risico voor werkloosheid

Een lage opleiding vormt in onze gemeente een groter risico op werkloosheid dan elders. Van het kleine percentage banen voor lager opgeleiden wordt meer dan de helft ingevuld door iemand met een hogere opleiding. Van de banen voor middelbaar opgeleiden wordt een derde ingevuld door hoger opgeleiden. De oorzaken zijn het grote aandeel hoogopgeleide inwoners en de vele studenten. Op studenten wordt mede vanwege hun flexibiliteit, parttime-beschikbaarheid en tijdelijkheid een sterk beroep gedaan. Daarnaast wordt de beschikbaarheid van banen voor laagopgeleiden op termijn complexer als gevolg van automatisering en robotisering. Voor de lager opgeleiden is het daardoor in Groningen extra moeilijk om betaald werk te krijgen, waardoor de dreigende tweedeling zich verder zou kunnen manifesteren.

Gunstige ontwikkeling is dat het aantal voortijdige schoolverlaters is gedaald, van boven de 500 acht jaar geleden tot 295 in het schoolseizoen 2013-2014 tot 237 in het schoolseizoen 2014-2015.

¹ Bv. organisatieadvies, architecten, keuring en controle, reclame en marktonderzoek, industrieel ontwerp.

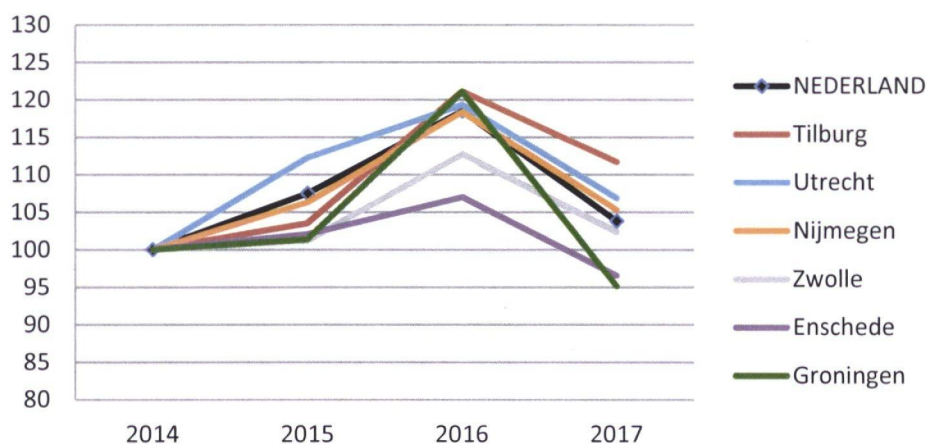
Vooraf jongeren profiteren van toename werkgelegenheid

Er zijn het laatste jaar bijna 2.500 vaste banen bijgekomen, en ongeveer 500 uitzendbanen minder. Van de banen in de gemeente wordt ongeveer de helft ingevuld door inwoners van de gemeente. De andere helft dus door forenzen.

In lijn met de toename van de werkgelegenheid is er een afname van de geregistreerde werkloosheid, met 21,5 procent in een jaar tijd². Deze afname is nog groter dan de stevige landelijke afname van 12,4 procent. Een denkbare verklaring voor dit verschil is dat relatief veel pas afgestudeerden uit Groningen een baan hebben gevonden. We zien namelijk dat vooral jongeren (tot 27 jaar) hebben geprofiteerd van de extra banen: het aantal werkloze jongeren is gehalveerd in het laatste jaar. Maar het aantal werklozen van 27 tot 50 jaar in de gemeente is ook met 25 procent afgenomen en er zijn bijna 10 procent minder werklozen van 50 jaar en ouder dan een jaar geleden. De werkloosheid is nu nog 13,0 procent. Net als in de meeste steden is dit wel hoger dan het landelijk gemiddelde.

Ondanks toename van de werkgelegenheid en de afname van de werkloosheid in de gemeente zien we dat het aantal bijstandsuitkeringen ook iets toeneemt. Per saldo zijn de extra banen dus ingevuld door mensen die nog maar kort werkloos waren.

Ontwikkeling werkloosheid
(index 2014=100)

² Overigens is de werkloosheid in de periode januari 2014 tot januari 2016 ook relatief sterk gestegen. De afname in het afgelopen jaar blijft tegelijkertijd fors te noemen.

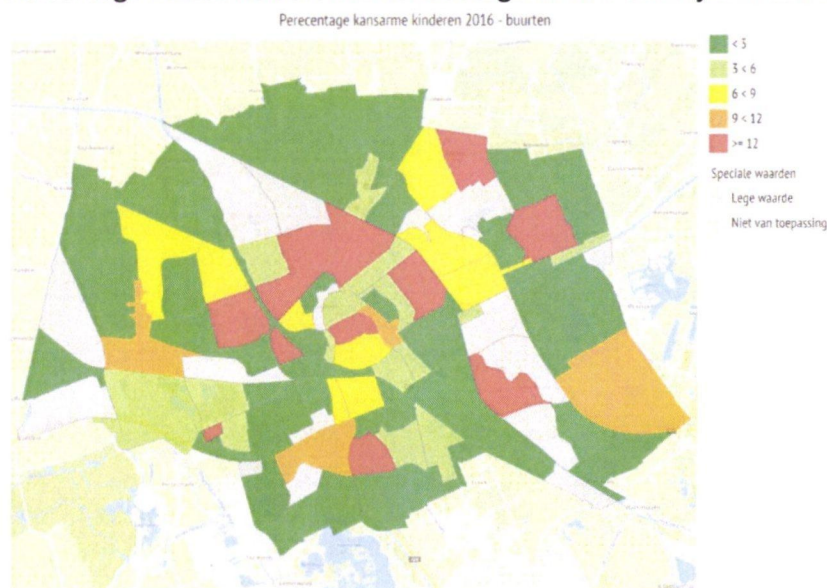
Armoede is gelijk gebleven, ook voor kinderen

Het gemiddelde inkomen is in Groningen een stuk lager dan landelijk: het koopkrachtcijfer is 89 tegen 100 landelijk.

Twee derde van de minimahuishoudens leeft al drie jaar of langer van een minimuminkomen. Percentages huishoudens met een minimuminkomen van 20 of hoger zien we in de wijken Oosterparkwijk, Beijum, Korrewegwijk-De Hoogte en Selwerd-Paddepoel-Tuinwijk.

Nog steeds groeit één op de vijf kinderen in de gemeente Groningen op in een gezin met een minimuminkomen, zo'n 5.500 kinderen. Ongeveer 3.900 van hen maken deel uit van een gezin met een bijstandsuitkering. Van de kinderen in de Korrewegwijk-De Hoogte woont maar liefst 42 procent in een minimumhuishouden. In Selwerd-Paddepoel-Tuinwijk is dit 39 procent, wat neerkomt op ruim 1.000 kinderen. Zo'n 70 procent van de kinderen in minimahuishoudens groeit op in een eenoudergezin.

Percentage van de kinderen in eenoudergezin met een bijstandsuitkering

Bron:

Stad Groningen blijft centrum in Noorden

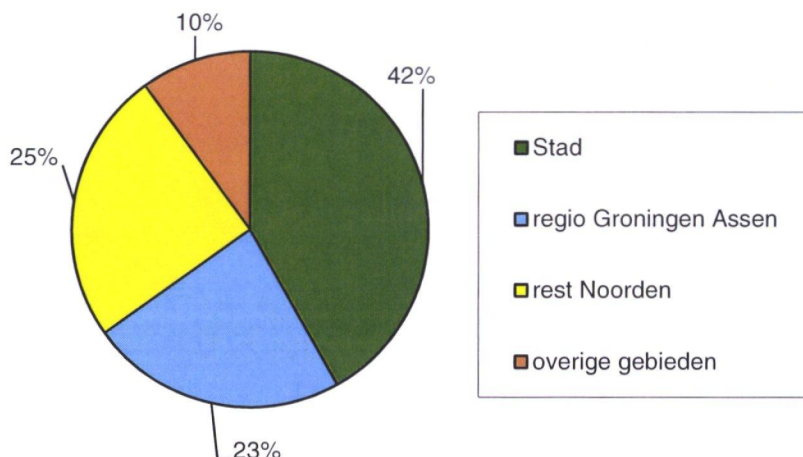
Voor het Ommeland en in Noord-Nederland blijft Groningen een centrumpositie vervullen. De stad is een motor voor werkgelegenheid en jongeren volgen hier hun opleiding. Vanuit het verre ommeland komt men hier zijn vrije tijd besteden bij de culturele voorzieningen, winkels, horeca en sportwedstrijden. In een deels krimpende regio zien we de stad nog steeds groeien. Overigens is deze trend van verdere urbanisatie een wereldwijde.

Wel lijkt het karakter van de centrumfunctie wat te veranderen. We zien dat logistieke centra verschuiven naar de omgeving Zwolle, het zuiden van Drenthe en Zuidwest Friesland. Het karakter van Groningen als stad van onderwijs, diensten en cultuur wordt daarmee extra benadrukt. De stad richt zich in toenemende mate ook op de regio over de grens. Het toenemende aantal studenten uit Duitsland biedt hierbij kansen. Friesland is binnen het Noorden duidelijk een eigen entiteit, met Leeuwarden als eigen kern.

Het aantal bezoekers van de musea was in 2016 met 370.000 maar liefst 80.000 hoger dan in 2015, vooral vanwege het Groninger Museum. Ook verkocht FC Groningen meer seizoenkaarten dan in 2015.

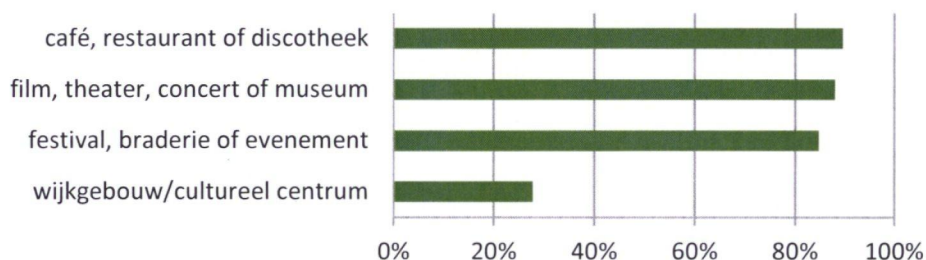
Herkomst bezoekers Stadsschouwburg en Oosterpoort, 2016

Veel stadjsers gaan wel eens uit

Van de stadjsers zelf gaan hoge percentages wel eens uit. Tussen de 80 en 90 procent gaat wel eens naar een café, restaurant of discotheek, naar een bioscoop, theater, concert of museum en naar een festival, braderie of evenement. De activiteiten in wijkgebouwen en culturele centra zoals de bibliotheek trekken zo'n 30 procent van de inwoners van de gemeente.

Percentage inwoners dat wel eens een bezoek brengt aan soorten voorzieningen, Wijkenquête'16

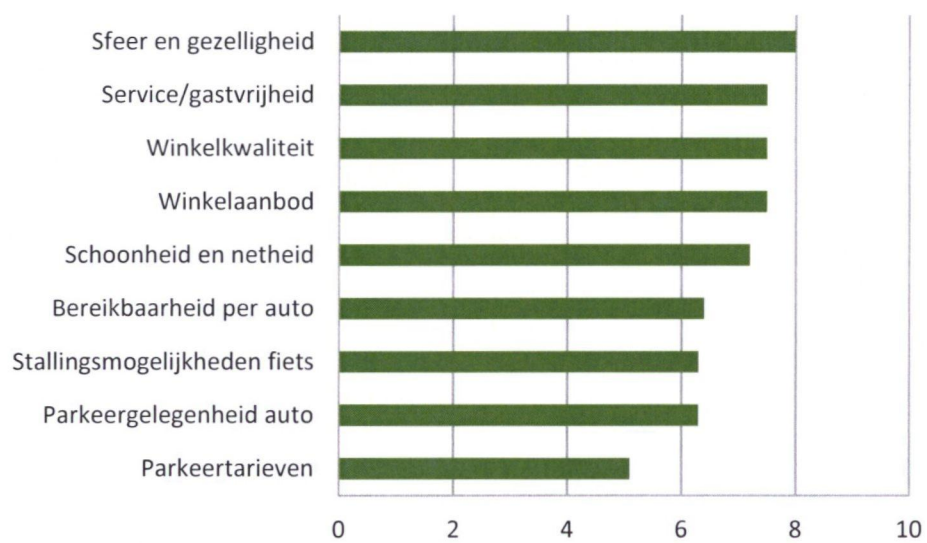

Binnenstad krijgt waardering

De binnenstad heeft de afgelopen jaren een aantal prijzen gekregen: Beste Evenementenstad, Beste Winkelstraat – Folkingestraat en Zwanestraat. Het lijkt erop dat het vertrek van een aantal grote winkels en warenhuizen inmiddels weer is gecompenseerd met nieuwe winkels. Verder lijken er meer zaken te zijn opgezet volgens een zogenaamd mixed concept, met zowel detailhandel als horeca binnen de muren.

De bezoekers van de binnenstad zijn goed te spreken over de sfeer, de gastvrijheid en de winkels. De punten waar minder waardering voor is, hebben te maken met het vervoer naar de binnenstad. De laatste jaren vertoont de tevredenheid over de stallingsmogelijkheden voor fietsen een langzame maar zekere achteruitgang.

Waardering van bezoekers voor aspecten van de binnenstad, 2016

Bijlage 3: Overzicht en toelichting bij de knelpunten

	VOORLOPIG OVERGENOMEN KNELPUNTEN	2018	2019	2020	2021
1	Groot onderhoud en vervangingen (incidenteel)				137
	Groot onderhoud en vervangingen (structureel)				304
2	Bijzondere bijstand	2.200	2.200	2.200	2.200
3	Collectieve zorgverzekering	330	330	330	330
4	BUIG - tekort 2017	7.412			
	BUIG - tekort 2018	8.135			
	BUIG - kosten maatregelen 2018	945			
	BUIG - opbrengst maatregelen 2018	-920			
5	Omgevingswet	1.000			
6	Informatieveiligheid	400	400	400	400
7	Onderhoud Oosterpoort en bedrijfsmiddelen				
	Onderhoud Oosterpoort en bedrijfsmiddelen	pm	pm	pm	pm
8	Aanpak gladheid gele stenen binnenstad	75	148	214	252
9	Plankosten Bereikbaarheidsprojecten				
10	Uitvoering taken omgevingslawaaai	97	50	50	50
11	Subsidie- en uitvoeringskosten SW	675	775	725	75
12	Veiligheidsregio	936	978	1.044	811
13	Wmo/BW/Jeugd	3.500	3.400	1.600	2.500
14	Inzet praktijkbegeleiders WIJ	440	440	440	440
15	Groningen Airport Eelde	pm	pm	pm	pm
16	Aanpak kindermishandeling 2018	100	100	100	100
17	Alternatief vervoer binnenstad	125	125		
18	Schoonmaak sport accommodaties	153	132	132	132
19	Bijdrage integraal gebiedsgericht werken	1.700	1.700	pm	pm
20	Strategische positionering	200			
21	Revitalisering Stadhuis			1.297	173
22	Effecten knelpunten en ambities op SSC	233	180	180	180
	TOTAAL VOORLOPIG OVERGENOMEN KNELPUNTEN	27.736	10.958	8.712	8.084

1. Groot onderhoud en vervangingen voorzieningen openbare ruimte

De komende jaren zijn diverse voorzieningen in de openbare ruimte aan vervanging toe. De kosten voor onderhoud in de eindfase worden te hoog worden of de voorziening is technisch is afgeschreven. In de begroting 2017 zijn de benodigde middelen tot en met 2020 opgenomen. Jaarlijks bij het opstellen van de begroting brengen we in beeld wat de benodigde middelen voor de komende 4 jaar zijn. Voor de begroting 2018 leidt dit tot een knelpunt in de jaarschijf 2021 van € 304.000 structureel en € 137.000 incidenteel.

2. Bijzondere Bijstand

Het tekort op de bijzondere bijstand in 2016 was € 2,2 miljoen. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen:

- een groei in het aantal vergoedingen voor bewindvoering;
- een toename van het aantal aanvragen door de invoering van de participatiewet (meer bijstandsgerechtigden) en toelidingen vanuit de WIJ-teams;
- het aantal jongeren (voornamelijk statushouders) dat een beroep doet op de aanvullende bijstand.

Zonder aanpassingen in beleid of werkwijze zal het tekort zich naar verwachting ook in 2018 voordoen. We denken de kosten voor bewindvoering naar beneden te kunnen brengen door het beschermingsbewind zelf uit te gaan voeren. We stellen hiervoor een businesscase op en komen hier in de begroting 2018 op terug. Vooralsnog houden we rekening met een structureel tekort van afgerond € 2,2 miljoen.

3. Collectieve zorgverzekering

Inwoners van de gemeente Groningen met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum kunnen deelnemen aan de collectieve zorgverzekering voor minima van Menzis. Menzis biedt een korting van 9% aan op de premie van de aanvullende verzekering. Tot en met 2016 kwam deze premiekorting ten goede aan de gemeente. De raad heeft in december 2016 besloten de premiekorting bij de collectieve zorgverzekering door te geven aan de cliënten.

De kosten hiervan zijn € 330.000 structureel. In 2017 zijn de kosten gedekt door een onttrekking van € 106.000 uit de reserve extra beleid en € 224.000 uit de AER. Voor 2018 heeft de raad besloten de kosten vanaf 2018 van € 330.000 mee te nemen bij de begrotingsvoorbereiding en de AER weer aan te vullen. De aanvulling van de AER nemen we mee bij de ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Dit komt niet terug als afzonderlijk knelpunt.

4. BUIG

Het verwachte tekort voor 2017 is € 8,7 miljoen. Hiervan kan € 1,3 miljoen worden opgevangen met het besteedbaar resultaat over 2016. De rest (€ 7,4 miljoen) moet in 2017 worden onttrokken aan het weerstandsvermogen. Deze onttrekking willen we aanvullen in 2018, anders leidt dit tot een verslechtering van de ratio van het weerstandsvermogen. Deze lijn sluit aan bij de brief over de BUIG die we u oktober 2016 hebben gestuurd (5955654).

In 2018 verwachten we een tekort op de BUIG van € 8,1 miljoen. Voor een deel (circa € 3,1 miljoen) wordt dit veroorzaakt doordat de gemiddelde uitkering in Groningen hoger is dan de gemiddelde uitkering waarmee het Rijk rekent bij het bepalen van het budget. Het Rijk houdt bij het bepalen van de gemiddelde uitkering rekening met de baten die gemeenten kunnen realiseren, bijvoorbeeld met terugvorderingen, alimentatie en inkomsten uit deeltijd werk. Er zijn echter objectieve factoren aan te wijzen waarom gemeenten niet dezelfde mogelijkheden hebben om inkomsten te realiseren. Het verdeelmodel houdt geen rekening met deze objectieve factoren. Mogelijk wordt het verdeelmodel op dit punt aangepast. Dit is dus onzeker voor het budget in 2018 en verder.

Daarnaast verwachten we een tekort door een ontoereikend macrobudget van € 3,55 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door een rekenregel van het CPB. Dit punt wordt onder de aandacht van het nieuwe kabinet gebracht.

Het resterende deel van het tekort (€1,5 miljoen) wordt veroorzaakt door de bekostiging van het structurele vangnet voor de compensatie van tekorten. De compensatie van gemeente wordt in mindering gebracht op het macrobudget.

We willen met aanvullende maatregelen het tekort proberen terug te brengen. Het gaat om een pakket maatregelen op het gebied van handhaving / screening, mensen met een parttime functie uit laten stromen naar werk, intensieve begeleiding van jongeren, het werken met vouchers voor werkgevers die mensen uit de bijstand in dienst nemen en het toepassen van de methodiek “mobility mentoring”. Deze maatregelen kosten geld, maar leveren naar verwachting (structureel) meer op.

In een afzonderlijke brief gaan we nader in op de oorzaken van het tekort en de maatregelen die we willen inzetten om het tekort terug te dringen. Vooral nog gaan we voor 2018 uit van een tekort van afgerond € 8,1 miljoen. Voor de jaren daarna houden we rekening met een risico in het weerstandsvermogen. Daarnaast houden we rekening met de kosten en opbrengsten van de maatregelen om het tekort (structureel) terug te dringen (beide € 0,9 miljoen).

5. Omgevingswet

De Omgevingswet wordt naar verwachting medio 2019 ingevoerd. Dit is voor gemeenten een wettelijke verplichting. Voor de gemeente Groningen zal de komende jaren één omgevingsplan moeten worden opgesteld, waarin alle regels uit alle bestemmingsplannen en vele gemeentelijke verordening verwerkt dienen te worden.

Ten behoeve van het project Implementatie Omgevingswet zijn extra financiële middelen nodig om tot een goede implementatie te komen. Er zijn extra middelen nodig voor het digitaliseren van het (bouw)archief en de digitalisering van de werkprocessen. Dit is nodig om de Omgevingswet goed in te voeren. Daarnaast zijn extra middelen nodig om pilots uit te voeren en het verplichte omgevingsplan te maken.

De Omgevingswet biedt nog geen duidelijkheid over wat precies noodzakelijk is en hoe het landelijke digitale stelsel Omgevingswet (DSO) eruit ziet. Daarom hebben we vooral nog alleen een bedrag voor 2018 opgenomen van € 1 miljoen. De benodigde middelen voor de jaren na 2018 komen terug bij de begroting 2019 en verder.

6. Informatieveiligheid

De gemeente beschikt over een grote hoeveelheid informatie over burgers en bedrijven. Toenemende wet- en regelgeving zoals de meldplicht datalekken en de Algemene Verordening Gegevensbescherming (Europese regelgeving vanaf 2018) maakt dat we steeds meer energie moeten steken in het borgen van de informatieveiligheid. Ook hebben we in toenemende mate te maken met beveiligingsincidenten als gevolg van aanvallen van buiten via bijvoorbeeld virussen en ransomware.

Dit maakt extra investeringen op het gebied van bemensing (structureel inbedden, toetsen en bijsturen van gemaakte afspraken in het kader van informatiebeveiliging) noodzakelijk. Daarnaast zijn aanvullende middelen nodig voor het uitvoeren van risico-analyses, “hack”testen, en het monitoren van systemen.

De noodzaak om meer structurele aandacht aan informatieveiligheid te besteden sluit aan bij bevindingen van de accountant. Ook na uitbesteding van de generieke ICT blijven de taken onderdeel van de gemeentelijke organisatie. We houden voorsnog rekening met een knelpunt van € 400.000. We kijken naar de mogelijkheden dit bedrag terug te brengen.

7. Onderhoud Oosterpoort

Bij de Oosterpoort verwachten we hogere kosten op het gebied van onderhoud. De uitvoering van het huidige onderhoudsprogramma leidt tot een tekort. We werken aan een nieuw onderhoudsprogramma op basis waarvan we goed inzicht krijgen in de noodzakelijke onderhoudskosten. Hierbij zal ook worden gekeken naar de mogelijkheden van de Oosterpoort op de huidige locatie.

We verwachten het rapport op korte termijn te ontvangen. Op basis daarvan kunnen we een inschatting maken van de noodzakelijke onderhoudskosten.

Daarnaast verwachten we extra kosten op het gebied van brandveiligheid, geluidsbelasting en beveiliging. Bij de begroting kunnen we u een inschatting geven van de omvang van de kosten en hoe we hiermee om willen gaan. Voorsnog hebben we het knelpunt als een pm post meegenomen.

8. Aanpak gele stenen binnenstad

De gele stenen in de binnenstad worden steeds gladder, waardoor het risico op valpartijen toeneemt, vooral wanneer de stenen nat zijn. Uit een meting in het najaar van 2016 blijkt dat bij een aantal straten de stroefheid inmiddels op of onder de minimale verzekeringsgrens ligt. In de andere straten ligt de stroefheid nog boven de grens, maar is het een kwestie van tijd dat ook deze straten onder de minimum grens komen.

We willen de komende vijf jaar alle stenen in de binnenstad vervangen door een nieuwe steen die voldoende stroef blijven. Om de grootse risico 's in 2017 te beperken, ruwen we de gladste straten in de tussentijd op.

De kosten van de gehele operatie bedragen € 8,6 miljoen euro, waarvan € 6,9 miljoen in de periode tot en met 2021. Dekking kan voor een deel worden gevonden in de hiervoor nog beschikbare incidentele middelen (€ 480.000). De overige investeringskosten (ruim € 8,1 miljoen, waarvan € 6,4 tot en met 2021) bouwt in de komende jaren op tot een structurele kapitaallast van € 332.000 euro. Deze kan in de komende jaren voor € 80.000 worden gedekt

uit (het voorkomen van) onderhoud. Het knelpunt komt daarmee op € 75.000 in 2018 oplopend tot € 252.000 in 2021.

9. Plankosten bereikbaarheidsprojecten

De komende jaren staan meerdere bereikbaarheidsprojecten op de agenda waarvoor we plankosten maken. Deze plankosten kunnen we niet altijd dekken uit beschikbare investeringsprojecten omdat het niet onze eigen investeringsprojecten zijn (zoals bij de zuidelijke ringweg en de spoorzone) of omdat we nog in de verkenningsfase zitten en er nog geen investeringsbudgetten beschikbaar zijn (zoals gebiedsontwikkeling stationsgebied of betaald parkeren in de wijken).

De plankosten voor dergelijke projecten vormen een jaarlijks terugkerend knelpunt. Ook voor 2018 hebben we aanvullende middelen nodig. Het gaat om de volgende projecten:

- Aanpak Ring Zuid:

Uitvoering start medio 2017 en oplevering is voorzien eind 2021/begin 2022. Daarna is nog contractuele afhechting en overdracht noodzakelijk (periode van 1 à 2 jaar). Het project gaat naar de fase van begeleiding en toetsing van de uitvoering. Tot en met 2018 biedt het huidige krediet nog voldoende ruimte. Vanaf 2019 zijn extra middelen nodig.

- Spoorzone/Stationsgebied:

De ingebruikname van de nieuwe spoorconfiguratie, bus- en fietstunnel en fietsenstalling is voorzien in 2022/2023. Tegelijkertijd wordt gewerkt aan de totale gebiedsontwikkeling rondom het station.

- Betaald parkeren in de wijken:

Op verzoek van de wijken werken we nu aan oplossing voor de parkeerproblematiek in meerdere wijken (Oosterparkwijk, Korrewegwijk, Helpman, Tuinwijk). Voor 2017 kunnen de kosten worden gedekt uit het beschikbare budget voor plankosten, maar voor 2018 zijn aanvullende middelen nodig.

- Station Hoogkerk:

Samen met de provincie Groningen voeren we een verkenning uit naar een nieuw treinstation Hoogkerk. De verwachting is dat we in 2018 en 2019 aan de slag zijn met de vervolgfase, de planstudie, en dat de kosten daarvan worden gedeelte door ministerie, provincie en gemeente.

We denken na over een andere systematiek hoe met de plankosten van deze projecten kan worden omgegaan. We komen hier bij de begroting op terug, samen met een raming van het benodigde budget voor plankosten. Vooralsnog hebben we het knelpunt op pm gezet.

10. Uitvoering taken omgevingslawaaï

De gemeente heeft in 2011 van het ministerie van Infrastructuur en Milieu een éénmalige subsidie gekregen voor de uitvoering van de EU-richtlijn Omgevingslawaaï (voorbereiding geluidkaarten en actieplan). Deze subsidie is gebruikt voor de voorbereiding van projectaanvragen voor BSV-subsidies (Bureau Sanering Verkeerslawaaï) en voor de dekking van niet-subsidiabele kosten bij BSV-projecten. Ook de voorbereiding van de nieuwe digitale luchtkwaliteitskaart is ten laste gebracht van deze subsidie. In 2017 worden resterende

middelen van de subsidie uitgeven. Vanaf 2018 is de subsidie volledig ingezet en zijn er geen middelen voor de uitvoering van deze taken.

Voor de uitvoering van wettelijke taken is een structureel budget nodig voor de voorbereiding van aanvragen van subsidies en voor de niet subsidiabele kosten. Het gaat om woningen die sinds 1986 op de saneringslijst van de Wet geluidhinder staan. Daarnaast is er een structureel budget nodig voor het periodiek opstellen van digitale geluidkaarten, een luchtkwaliteitskaart en een actieplan wegverkeerslawaaï en voor de uitvoering van het actieplan (wettelijke taken op het gebied van omgevingslawaaï en luchtkwaliteit).

11. Subsidie- en uitvoeringstekort bij de sociale werkvoorziening

Het subsidie- en uitvoeringstekort bij de sociale werkvoorziening zijn geactualiseerd. Het uitvoeringstekort ontwikkelt zich € 200.000 gunstiger dan verwacht. Het subsidietekort neemt de komende jaren verder toe. De belangrijkste verklaring hiervoor is een lager effect van het lage inkomensvoordeel (LIV) dan in de vorige begroting was opgenomen. Daarnaast zien we dat het aantal SW-ers minder snel afneemt dan verwacht en dat er meer mensen vanuit begeleid werken instromen in het beschutte bedrijf. Ook landelijk zien we dat de uitstroom achterblijft bij de aannames van het Rijk. Gemeenten ontvangen daardoor een lager subsidiebedrag per SW-er. De loonkosten nemen minder snel af.

Aan de andere kant ontvangen we een groter budget voor de uitvoering van de Wsw (wet sociale werkvoorziening) via de integratie uitkering sociaal domein. De toename ontstaat doordat het budget is geïndexeerd en er rekening is gehouden met een groter aantal SW-ers. Daarnaast wordt bij de verdeling van de landelijke middelen voortaan gekeken naar de gemeente die de uitkering betaalt en niet meer de gemeente waar de SW-er woont. Voorheen verrekenden gemeenten en SW bedrijven deze kosten met elkaar.

De wijzigingen in de meicirculaire leiden tot een voordeel van € 550 duizend in 2018, € 450 duizend in 2019, € 300 duizend in 2020 en € 250 duizend in 2021.

Per saldo verslechtert het resultaat in 2018 op de SW met € 0,7 miljoen ten opzichte van de vorige begroting.

12. Veiligheidsregio

De afgelopen jaren heeft de Veiligheidsregio een aantal autonome ontwikkelingen incidenteel (binnen de eigen begroting) kunnen opvangen. Vanaf 2018 is dit niet langer mogelijk omdat de incidentele ruimte niet meer beschikbaar is.

In 2016 is een door een extern bureau takenevaluatie gestart met als doel inzichtelijk te maken op welke wijze het takenpakket van de VRG duurzaam in evenwicht kan worden gebracht met de beschikbare middelen. Uit de takenevaluatie blijkt dat de Veiligheidsregio beleidsarm is ingericht en de focus ligt op de uitvoering. Dit uit zich in een relatief lage overhead en in een smalle top. De verwachting is dan ook niet dat er door het voeren van een takendiscussie een significante besparing te behalen valt. Het rapport geeft een richting voor de takendiscussie.

Dit betekent dat de bijdrage van de deelnemers aan de Veiligheidsregio omhoog moet.

Daarnaast is (onder andere) sprake van hogere kosten als gevolg van hogere pensioenlasten, hogere lasten functioneel leeftijdsontslag (FLO) als gevolg van het verhogen van de AOW leeftijd en hogere opleidingskosten.

Voor de gemeente Groningen leidt dit tot een aanvullende bijdrage van € 0,9 miljoen in 2018, €1,0 miljoen in 2019 en 2020 en € 0,8 miljoen vanaf 2021.

13. WMO, beschermd wonen en jeugd

Op basis van de resultaten over 2016, het geactualiseerde beeld over 2017 en informatie uit de meicirculaire over de beschikbare budgetten hebben we het financieel beeld voor het sociaal domein geactualiseerd. We verwachten de komende jaren extra budget nodig te hebben voor de uitvoering van de taken op het gebied van WMO, beschermd wonen en jeugd. Een voorzichtige inschatting van het tekort voor 2018 en 2019 is € 3,5 miljoen per jaar. In de jaren daarna verwachten we dat het tekort wat zal afnemen.

Op een aantal onderdelen zien we een toename van de kosten. De belangrijkste oorzaak hiervan is een toename van geleverde zorg via de zorgaanbieders die een contract hebben met de gemeente (zorg in natura). In 2016 zien we hier een nadeel van ruim € 4 miljoen door zowel een toename van cliënten als hogere gemiddelde kosten per cliënt. Voor een deel is sprake van een verschuiving van cliënten met een persoonsgebonden budget (PGB) naar zorg in natura (ZIN), waardoor bij PGB een voordeel ontstaat (€ 0,8 miljoen).

Ook bij jeugd verwachten we een aanzienlijk tekort voor 2018 en verder van € 2 tot 3 miljoen. De oorzaken hiervoor liggen voor een belangrijk deel in 2016 en 2017. In 2016 verwachten we een tekort voor de hele regio. Het aandeel van Groningen hierin is € 2,0 miljoen. Dit tekort loopt door in de volgende jaren. Daarnaast verwachten we in 2017 een lagere integratie-uitkering voor de regio. Aan de andere kant gaan we ervan uit dat de PGB kosten jeugd zullen dalen ten opzichte van 2016. Ook deze effecten in 2017 werken door in 2018.

Bij beschermd wonen verwachten we in 2017 een beperkte afwijking. Dit leidt niet tot een aanpassing van de meerjarenbegroting. In de meerjarenbegroting hielden we overigens al rekening met een overschot op het budget voor beschermd wonen van structureel € 2,6 miljoen.

De meicirculaire 2017 lijkt een gunstig effect te hebben op het beschikbare budget voor WMO/beschermd wonen /Jeugd. De exacte hoogte kunnen nu echter nog niet inschatten. Dit komt doordat er nog een aantal onzekerheden is die we nog nader moeten onderzoeken. Zo heeft de staatssecretaris van VWS op 7 juni 2017 aangekondigd dat het woonplaatsbeginsel binnen de Jeugdwet wordt aangepast. Onduidelijk is of hiermee in de meicirculaire 2017 al rekening is gehouden. Evenmin zijn de gevolgen van deze aanpassing voor de gemeentelijke uitgaven nog onduidelijk. Daarnaast heeft er een herverdeling plaatsgevonden van de middelen voor voogdij/18+. Deze heeft geleid tot een forse toename van het Groningse budget voor Jeugd. Daartegenover staat een afname van het budget voogdij/18+ in gemeenten waarmee gezamenlijk Jeugdhulp wordt ingekocht. Onderzocht moet worden wat de financiële impact is van de solidariteitsafspraken die gelden. Voor het onderdeel WMO kunnen we wel inschatten wat de gevolgen van de meicirculaire 2017 zijn. Dit leidt tot een structurele verhoging van het budget met € 1,5 miljoen.

Rondom het financieel beeld van het sociaal domein is een aantal onzekerheden die kunnen leiden tot een groter tekort. We verwachten bijvoorbeeld dat de huidige indicatiewaarde de ondergrens is en we houden nog geen rekening met cliëntenstijging in 2017. De verzilvering

(gebruik van de indicaties) is gebaseerd op voorlopige rekeningcijfers 2016. We schatten het risico op een hoger verzilveringspercentage groter in dan de kans op een lager verzilveringspercentage.

In juni dit jaar ontvangen we de verantwoording van zorgaanbieders. Dit geeft ons een beter beeld van de geleverde zorg en de afgegeven indicaties. Daarmee kunnen we een betere analyse maken van de oorzaken van de stijgende kosten ZIN en de dalende kosten PGB. De komende periode gebruiken we om de resultaten over 2016 en de verwachtingen voor 2017 nader te analyseren en op basis daarvan een betrouwbare inschatting voor de begroting 2018 te maken. Ook brengen we de mogelijkheden in beeld om het tekort terug te brengen en de consequenties die daaruit voortvloeien.

14. Inzet praktijkbegeleiders WIJ

In de WIJ teams hebben we een professionele begeleidingsstructuur opgebouwd met praktijkbegeleiders, gedragswetenschappers en de WIJ-manager. Deze begeleidingsstructuur is van belang bij het realiseren van de transformatie naar algemene voorzieningen. Hierbij gaat het om bijvoorbeeld het aanboren van het potentieel van het sociale netwerk, het leren afschalen naar andere en goedkopere vormen van ondersteuning en het signaleren en terugdringen van veiligheidsrisico's. Vanuit verschillende bronnen is de inzet in 2016 en 2017 gefinancierd, onder andere vanuit middelen voor jeugd. Gelet op de Rijkskorting en de grote onzekerheid over de ontwikkeling van de lastenkant van de jeugdbudgetten, kunnen vanuit het jeugdbudget geen middelen meer worden ingezet vanaf 2018. Het totale knelpunt is € 440.000.

15. Groningen Airport Eelde

Eind vorig jaar is besloten het scenario 'investeren - internationale toegangspoort voor noord Nederland' als voorkeursalternatief aan te wijzen (raadsbesluit december 2016). Hierbij is een aantal voorwaarden benoemd, zoals het vinden van substantiële dekkingsmogelijkheden. De omvang van de gemeentelijke bijdrage is nog niet duidelijk. We willen hier ook met uw raad over spreken, Op basis daarvan kunnen we een bedrag opnemen in de begroting 2018. Vooralsnog hebben we het knelpunt daarom op pm gezet.

16. Aanpak kindermishandeling 2018

In het voorjaar van 2016 heeft de raad een motie vastgesteld, waarin werd gevraagd een apart budget voor kindermishandeling beschikbaar te stellen. Daarbij heeft de raad de wens uitgesproken te investeren in de samenwerking met het onderwijs als belangrijke partner in het voorkomen en bestrijden van kindermishandeling.

In december 2016 is ons Handelingsprotocol Meldcode Kindermishandeling en Huiselijk Geweld vastgesteld. Het vaststellen en bevorderen van het gebruik van een meldcode huiselijk geweld is een wettelijke verplichting. Daarnaast heeft de gemeenten een taak om toezicht uit te oefenen op organisaties die actief zijn op het terrein van de maatschappelijke ondersteuning en de kinderopvang.

De aanpak kindermishandeling is voor 2017 gedekt vanuit incidentele extra beleidsmiddelen. Vanaf 2018 is een aanvullend budget nodig voor de aandachtsfunctionaris KMH die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het scholingsprogramma intern en extern en het bevorderen van het gebruik van de Meldcode. Daarnaast is hij onderdeel van het handelingsprotocol, omdat hij geconsulteerd moet worden bij toepassing van de meldcode. We houden rekening met een structureel knelpunt van € 100.000.

17. Alternatief vervoer binnenstad

Op 24 februari 2016 heeft de raad de visie 'Bestemming Binnenstad' vastgesteld. Hierin wordt de gewenste ontwikkeling van de binnenstad van Groningen geschetst. In de visie is vastgelegd dat de bussen in de toekomst niet meer stoppen op de Grote Markt en voor de Der Aa-kerk. In de inspraak en door de raad is veel aandacht besteed aan de bereikbaarheid voor busreizigers. Om tegemoet te komen aan de zorgen over de bereikbaarheid van de binnenstad is een verkennende studie verricht naar alternatieve vervoersconcepten. Het rapport 'Alternatief vervoersconcept voor een gastvrije binnenstad' van BonoTraffics is ter kennis van de raad gebracht.

Het college heeft aan de raad toegezegd dat er een vorm van alternatief vervoer beschikbaar is, zodra de westelijke routes worden aangepast. Op 29 juni 2016 is het inrichtingsplan 'Bussen over West' door de raad vastgesteld. Met betrekking tot het alternatieve publieke vervoer is ook besloten te starten met een pilot 'Alternatief vervoer West'. Deze twee jaar durende pilot wordt gebruikt om te experimenteren met verschillende vervoersvormen en routes. De ervaringen die worden opgedaan in de pilot worden gebruikt voor de ontwikkeling van een vervoersconcept voor de hele binnenstad.

Er is nog geen dekking voor het tweede jaar van de pilot, dat jaar loopt van september 2018 tot en met augustus 2019. De kosten van het tweede jaar worden geschat op € 250.000, verdeeld over 2018 en 2019.

De uitkomsten van de pilot zijn bepalend voor de invoering van een vervoersconcept voor de gehele binnenstad. Op dit moment is nog geen goede inschatting te maken van de kosten hiervan. Bij de voorbereiding van de begroting 2019 zal nader worden ingegaan op de structurele kosten.

18. Schoonmaak sportaccommodaties

In de loop der jaren zijn gebruikers steeds kritischer geworden op hygiëne en schoonmaak van sportaccommodaties. Uit het periodieke klanttevredenheidonderzoek blijkt dat de hygiëne in sportaccommodaties als onvoldoende wordt beoordeeld. Het is daarom nodig de schoonmaak van sportaccommodaties structureel te verbeteren. Hiervoor zijn structureel extra middelen noodzakelijk (€132.000). Daarnaast willen we onderzoeken in hoeverre Nano technologie kan bijdragen om de schoonmaak efficiënter en effectiever uit te kunnen voeren. Dit verhoogt het knelpunt in 2018 met € 21.000.

19. Bijdrage integraal gebiedsgericht werken

In het Coalitie-Akkoord 2014-2018 is de aanzet gegeven voor het integraal gebiedsgericht werken waarmee we nieuwe impulsen willen geven aan de wijken. Met de inmiddels 2,5 jaar

functionerende gebiedsteams, onder aansturing van wijkwethouders, brengen we gebiedsgerichte samenhang aan binnen de stedelijke programma's. Daarnaast organiseert het gebiedsteam een veelheid aan processen die vorm en inhoud geven aan onze doelen voor de wijken.

Wij verwachten in juli het gebiedsprogramma 2018 in concept gereed te hebben. Met het wijkwethoudersbudget van € 0,2 miljoen per stadsdeel behouden we de flexibiliteit in het programma. Dit is van belang gelet op mogelijk nieuwe initiatieven die zich gedurende het jaar aandienen.

Voor de jaarschijf 2018 gaan we opnieuw uit van een totaal gebiedsprogramma ter grootte van minimaal € 5 miljoen. We houden vooralsnog rekening dat hiervoor een aanvullende bijdrage van € 1,7 miljoen nodig is. Dit bedrag nemen we ook mee voor 2019. Op basis van het concept gebiedsprogramma 2018 beoordelen hoeveel middelen we daadwerkelijk nodig hebben.

20. Strategische positionering

We willen ons sterker willen positioneren en onze economische kracht versterken om Groningen ook in de toekomst leefbaar en dynamisch te houden. Onderdeel daarvan is een betere profilering en lobby in Den Haag en Brussel met als doel de zich aandienende kansen beter te kunnen benutten. Voor onze positionering en profilering zien we goede mogelijkheden op het vlak van de energietransitie en klimaatadaptatie, voor onderwijsinnovatie en verdere versterking van onze leefkwaliteit. Op het vlak van de energietransitie/klimaatadaptatie willen we daartoe, gezien de benodigde specialistische kennis, een externe aanjager aanstellen met een groot netwerk die ons stevige impulsen kan geven. Daarnaast willen we een lobbyist in Den Haag benoemen die gekoppeld kan worden aan een interne lobbycoördinator. Voor deze externe aanjager, de lobbyist in Den Haag en de interne lobbycoördinator is € 200.000 nodig.

21. Revitalisering stadhuis

Bij het stadhuis moet een aantal noodzakelijke maatregelen worden getroffen. Het gaat bijvoorbeeld om uitbreiding in verband met de groei van het aantal raadsleden, noodzakelijke onderhouds- en versterkingsmaatregelen en maatregelen op het gebied van verduurzaming. We houden vooralsnog rekening met de kosten van het minimale scenario, waarin de noodzakelijke maatregelen worden getroffen. We schatten de minimale kosten in op € 173.000 structureel vanaf 2021 en € 1,3 miljoen in 2021.

De aanpak van het stadhuis biedt ook een mogelijkheid het monumentale karakter te verbeteren. We zitten nu in het voorbereidingsproces om mogelijke scenario's in beeld te brengen. Deze zullen op een later moment aan de raad worden voorgelegd.

22. Effecten knelpunten op shared service center (SSC)

Wanneer bij de hierboven genoemde knelpunten sprake is van formatie uitbreiding leidt dit, naast de directe kosten, ook tot een stijging van de indirecte koste (overhead). Hierbij gaat het onder andere om kosten voor huisvesting, ICT en telefonie, administratie en adviseurs SSC.

Uitbreiding van formatie doet zich voor bij de omgevingswet, informatieveiligheid, uitvoering taken omgevingslawaaai, inzet praktijkbegeleiders WIJ en aanpak kindermishandeling.